

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 6

Thema 9

Verniel die spullen niet!

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)

Roelien Hofman

Mirella Wijngaarden

Judith Schnieders

Laura Tonk

Marion Lopez

Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends, Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT

Handboek NVT

Verniel die spullen niet!

Dit handboek van thema 9 'Verniel die spullen niet!' is onderdeel van het 'Handboek NVT', een aanpassing van de methode Taalleesland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

Naast de methode is er een Handboek geschreven met de onderdelen: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multi Lingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden.

Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud Handboek NVT thema 9

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 103

Bijlagen

- Toetsbladen thema 9
- Controle toets dictee thema 9
- Alfabetische woordenlijst thema 9
- Spellinghulp

Thema-inleiding

Dit thema staat in het teken van vandalisme. Allerlei facetten van vernielzucht worden belicht, vanuit zowel de slachtoffers als de daders. Wat bezielt vandalen en wat is er tegen vandalisme te doen? Vandalisme is van alle tijden. Meer dan 1500 jaar geleden gingen de vandalen te keer in het oude Rome en roofden alles van waarde. In 1566 plunderden en vernielden ongeregelde groepen mensen Rooms-Katholieke kerken in de Nederlanden, uit onvrede over hun uitzichtloze bestaan en uit protest tegen de onderdrukking. Deze twee gebeurtenissen kunnen model staan voor het vandalisme dat door de eeuwen heen bestaan heeft. De meeste teksten gaan over jongeren in deze tijd die muren bekladden, brandjes stichten, auto's bekrassen, enzovoort. In veel gevallen is daarbij sprake van 'groepsdwang', mee willen doen om erbij te horen.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellingslessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 9 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen;
- de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen.

Stellen

- het schrijven van een verslag met behulp van gegevens uit een verhaal.

Taalbeschouwing

- het kiezen van de juiste voorzetsels in bijwoordelijke bepalingen, in combinatie met bepaalde werkwoorden en in een aantal werkwoordelijke uitdrukkingen.

Leesbegrip

- het onderscheiden van de hoofdzaken van de bijzaken door onderwerp, deelonderwerp en kernbegrippen te onderstrepen.

Spelling

- het schrijven van meerlettergrepige woorden met *x* en *q*;
- het schrijven van leenwoorden uit de Engelse taal;
- het schrijven van woorden die eindigen op *heid*;
- het herkennen en schrijven van de persoonsvorm enkelvoud van *den*-werkwoorden.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven. Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamentu, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamentu.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>vastberaden, het vandalisme, niets ontzien</i> en <i>ontaarden</i> .
	Luisteren en	- De leerlingen oefenen samen te praten over het thema 'Verniel die spullen niet!'
Les 2	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de absolute macht, de dictator</i> en <i>regeren</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen van een zakelijke tekst over een geschiedenisonderwerp de hoofd- en bijzaken te onderscheiden; het onderwerp, de deelonderwerpen en de kernbegrippen aan te geven en schematisch vast te leggen. - De leerlingen oefenen van een zakelijke tekst de hoofdgedachte te bepalen. - De leerlingen oefenen Leeswijzer 3 te gebruiken.
Les 3	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>onenigheid hebben, bemiddelen, justitie, het geschil, de aanklacht, de uitspraak, de rechter</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen om te weten wat stopwoorden zijn. - De leerlingen oefenen kennis te nemen van het verschijnsel contaminatie.
Les 4	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de Mobiele Eenheid (ME), de rel, de hooligan, de drang, intomen, uiten</i> en <i>onstuimig</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen verschillen tussen fictie en verslagen te leren kennen. - De leerlingen oefenen een verslag te schrijven met behulp van gegevens uit een verhalend gedicht en een verhaal.
Les 5	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordsvormen. - De leerlingen oefenen het schrijven van één- of meerlettergrepige woorden die met 'wr' beginnen.
Week 2		
Les 6	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de gemeente, de bestuurder, de burger, de sensatie, kicken op</i> en <i>opgefokt</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen met behulp van een schema een tekst te memoriseren. - De leerlingen oefenen Leeswijzer 3 te gebruiken.
Les 7	Leesbeleving	- De leerlingen oefenen naar een voorgelezen verhaal te luisteren en daarop te reageren.
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen de juiste vaste voorzetsels bij een werkwoord/werkwoordelijke uitdrukking toe te passen.
Les 8	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>rechtvaardig, onrechtvaardig, het proces, de executie, de amnestie, de mensenrechten, schenden</i>
	Stellen	- De leerlingen oefenen verschillen tussen fictie en verslagen te leren kennen. - De leerlingen oefenen een verslag te schrijven met behulp van gegevens uit een verhalend gedicht en een verhaal.
Les 9	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de thuissituatie, uitzichtloos, het toekomstperspectief, in lichterlaaie staan, in vlammen opgaan, de zorgelijke toestand</i> en <i>een bedreiging vormen</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen feiten, meningen, argumenten en de hoofdlijn van een betoog te onderscheiden. - De leerlingen oefenen perspectief onderscheiden (voorbereidend literatuuronderwijs).
Les 10	Spelling	- De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordsvormen. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op <i>-ice</i> . - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op <i>-isch(e)</i> .

Week 3		
Les 11	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen de vereiste hoofdletters en leestekens te plaatsen in zinnen met directe rede, ook wanneer deze onderbroken is. - De leerlingen oefenen bij de interpunctie onderscheid te maken tussen zinnen met directe en indirecte rede. - De leerlingen oefenen de betekenis van een aantal verbindingswoorden (bovendien, zelfs, ook, integendeel, echter, toch, dus en trouwens) te begrijpen en deze ook zelf te gebruiken.
Les 12	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>tot ergernis zijn</i> en <i>tot vreugde zijn</i>.
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen feiten, meningen, argumenten en de hoofdlijn van een betoog te onderscheiden. - De leerlingen oefenen perspectief te onderscheiden (voorbereidend literatuuronderwijs). - De leerlingen oefenen enkele signaalwoorden in een betoog te herkennen.
Les 13	Woordbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen de betekenis van moeilijke woorden te achterhalen door de zelf gevonden betekenis (door vooruit- of terug te lezen, door het samengestelde woord te splitsen, door met je groepsgenoot te overleggen, door te kijken of het woord in de tekst past) te vergelijken met die in het woordenboek.
Les 14	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>bluffen</i>, <i>de storing</i>, <i>de handeling</i> en <i>eigenhandig</i>.
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen zinnen met en zonder lijdendvoorwerp te onderscheiden. - De leerlingen oefenen het lijdend voorwerp in zijn meest simpele vorm (meestal bestaande uit een zelfstandig naamwoord, al dan niet voorafgegaan door een lidwoord) te herkennen. - De leerlingen oefenen een gegeven lijdend voorwerp langer te maken. - De leerlingen oefenen zinnen af te maken door een lijdend voorwerp toe te voegen. - De leerlingen oefenen kennis te maken met het begrip meewerkend voorwerp.
Les 15	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op <i>-air</i>. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden waarin tussen twee opeenvolgende klinkers een /w/ of /j/ wordt gehoord, maar niet wordt geschreven. - De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordsvormen. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met <i>wr</i>. - De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen <i>-ice</i>.
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	
	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>x</i> en <i>q</i> - het schrijven van leenwoorden uit de Engelse taal - het schrijven van woorden die eindigen op <i>heid</i> - het herkennen en schrijven van de persoonsvorm enkelvoud van <i>den</i>-werkwoorden
	Stellen	<ul style="list-style-type: none"> - het schrijven van een verslag met behulp van gegevens uit een verhalend gedicht en een verhaal. (zie les 8)
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - het kiezen van de juiste voorzetsels in bijwoordelijke bepalingen, in combinatie met bepaalde werkwoorden en in een aantal werkwoordelijke uitdrukkingen
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - het onderscheiden van de hoofdzaken van de bijzaken door onderwerp, deelonderwerp en kernbegrippen te onderstrepen
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doelen
	Leesbegrip	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doel
	Taalbeschouwing	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doelen
	Woordenschat	<ul style="list-style-type: none"> - getoetste doel
	Verdieping	<ul style="list-style-type: none"> - een aantal doelen dat bij de lessen aan de orde is gekomen
Les 20	Thema-afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> - De leerlingen gebruiken themawoorden in een interview en in een verslag.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **vastberaden, het vandalisme, niets ontzien en ontaarden**.
- De leerlingen oefenen samen te praten over het thema 'Verniel die spullen niet!'

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordcluster 1 en Woordweb 2, Woordcluster 2

Betekenis van de woorden

vastberaden: Je bent vastberaden als je er zeker van bent dat je iets wilt, snel en zonder te twijfelen of er lang over na te denken.

het vandalisme: Vandalisme is wanneer mensen zomaar dingen vernielen. Dat doen ze bijvoorbeeld omdat ze zich vervelen en niets anders weten om te doen. Dan maken ze bijvoorbeeld ruiten kapot of spuiten lelijke graffiti op muren en overal.

niets ontzien: Als je niets ontziet, dan houd je nergens rekening mee. Je gaat gewoon je gang zonder na te denken.

ontaarden: Als iets ontaardt dan wordt het erger, bijvoorbeeld: het plagen

Start**5**

U zegt:

“Als we de krant lezen of zelfs rondkijken op Aruba, dan zien we vaak graffiti gespoten op plekken waar dat niet hoort. En ook met rare lelijke teksten. Wie heeft zulke graffiti gezien? En waar heb je die gezien?”

U wacht op de reactie van de leerlingen. Ze hoeven alleen maar de plek te noemen waar ze zo een lelijke graffiti gezien hebben. De tekst is niet belangrijk aangezien het vooral ongepaste lelijke taal is.

Daarna zegt u:

“Die lelijke graffiti zijn door mensen gespoten. Mensen die zich vervelen en niet weten wat te doen. We noemen dat: **vandalisme**. Maar er zijn ook mooie graffiti te zien. Bijvoorbeeld in San Nicolas zijn er verschillende graffiti gespoten op muren. Mooie muurschilderingen die door kunstenaars zijn gemaakt. Dat is geen **vandalisme**, maar kunst.”

Kern – Instructie 1**15**

U vervolgt en u zegt:

“Nu ga ik een verhaal voorlezen en jullie moeten aandachtig luisteren.”

U leest het volgende verhaal voor.

De club

Rowald slentert wat achteraan in het groepje jongens.

Schuw kijkt hij om zich heen of hij misschien bekenden ziet.

Walter draait zich om en wenkt hem met een kort gebaar.

“Je kunt vandaag meteen al laten zien wat je kunt”, zegt hij met een gemene lach.

“Wat bedoel je?”, vraagt Rowald terwijl hij voelt dat zijn hart sneller begint te kloppen.

“Wat ik bedoel?”, snauwt Walter. “Wil je bij ons groepje horen of niet? Je hoeft het maar te zeggen, hoor!”

“Jawel, jawel”, antwoordt Rowald gehaast. “Maar ik wist niet dat ik nu al eh ... je weet wel.”

Walter grijpt Rowalds arm.

“Niet meteen kijken”, sist hij, “maar rechts van ons staat een stenen bloembak op de grond. Vlak voor die speelgoedwinkel.”

Rowald gluurt voorzichtig uit zijn ooghoeken naar de winkel.

Zonder te weten knikt hij. “Die ga jij zo meteen omgooien”, zegt Walter op een bevelende toon. En goed omgooien ook, zodat alles eruit valt.

Durf je dat?” Rowald slikt een keer en knikt dan aarzelend.

“Ik denk het wel”, zegt hij zacht.

“Hij denkt het wel”, roept Walter naar de andere jongens. Die beginnen te lachen.

Walter kijkt Rowald doordringend aan.

“Je moet niet dénken”, zegt hij gevaarlijk zacht. “Je moet het heel zeker wéten. Als je bij onze club wilt horen, moet je het heel zeker wéten!”

Rowald kijkt de kring rond en haalt diep adem. “Ik weet het heel zeker”, klinkt het dan vastberaden.

“Mooi zo”, grijnst Walter. “Wacht even tot wij de hoek om zijn en dan kun je je gang gaan.”

De andere jongens lopen verder en Rowald blijft in zijn eentje staan. Zijn ogen gaan naar de bloembak voor de speelgoedwinkel.

Als de laatste jongen om de hoek is verdwenen, doet hij een paar stappen in de richting van de bloembak. Er staan een paar mensen voor

het winkelraam te kijken en Rowald gaat naast hen staan. Hij doet net of hij een racebaan bekijkt, maar intussen houdt hij nauwkeurig de omgeving van de winkel in de gaten. De man en het jongetje naast hem lopen verder.

Rowald kijkt nog één keer om zich heen. In de verte komen een paar mensen aanlopen, maar die zijn nog ver genoeg. Rowald rent naar de bloembak toe en bukt zich. Met twee handen tilt hij de bloembak aan één kant op en gooit hem ondersteboven.

De bak barste doormidden en alle planten vallen op de grond.

Rowald hoort een harde schreeuw uit de winkel komen: “Hé, wat gebeurt daar!”

Hij rent weg en als hij achterom kijkt, ziet hij een man bij de bloembak staan. Rowald vliegt de hoek om. Zijn benen raken nauwelijks de stoep en hij weet precies waar hij heen moet.

Bij het park staan ze op hem te wachten.

“En?”, vraagt Walter heel kort.

“Gelukt!”, hijgt Rowald en er klinkt iets van trots in zijn stem. “De hele bak ging kapot en alles lag op straat.”

Walter kijkt hem aan en knikt dan.

“Goed, dan hoor je vanaf nu bij onze club.”

De andere jongens slaan Rowald op zijn schouder.

“Het ging hartstikke gemakkelijk”, roept hij stoer. “En die vent van de winkel schrok zich kapot, man. Dat had je moeten zien!”

Ze slenteren verder het park in.

Rowald loopt nu niet meer achteraan. Hij loopt helemaal vooraan naast Walter.

Dan zegt Walter: “Wat staan er toch belachelijk veel afvalbakken in het park, vinden jullie niet ... ?”

U laat de leerlingen eerst vrij op het verhaal reageren, waarbij u eventueel vragen kunt stellen als:

- Zou zoiets in het echt kunnen gebeuren?
- Wat vind je van Walter?
- Er staat ook ergens in het verhaal dat Walter Rowald doordringend aankijkt. Hoe kijkt hij dan? Doe dat eens voor.
- Wat vind je van Rowald?
- Wat zou Walter bedoelen met die opmerking over de afvalbakken in het park?
- Zou je zelf durven wat Rowald deed?

Daarna vraagt u:

“Hoe kwam het nou precies dat Rowald die bak omgooide? Wilde hij dat uit zichzelf doen? Vond hij het leuk?”

U probeert samen met de klas de conclusie te trekken dat Rowald het eigenlijk deed om bij de club te horen en dat hij het zonder die andere jongens waarschijnlijk niet gedaan had.

Kennen de leerlingen nog meer voorbeelden van zulk groepsvandalisme? (bijvoorbeeld de vernielingen van zogenaamde supporters bij sommige sportwedstrijden)

Tenslotte probeert u met de leerlingen de moeilijke vraag te beantwoorden waarom sommige mensen **vandalisme** bedrijven. Het verhaal geeft één antwoord, namelijk: om bij een groep te horen, ‘peerpressure’.

Enkele mogelijke antwoorden op leerlingniveau (waar u naartoe kunt praten):

- omdat ze het leuk vinden;
- om stoer te doen en op te vallen
- omdat ze zich vervelen en ze geen hobby's hebben;
- uit onvrede (bijvoorbeeld omdat ze het thuis niet fijn hebben);
- omdat ze geen goede toekomst hebben, ze weten niet wat ze willen gaan doen of wat ze willen worden als ze groot zijn;
- omdat ze gedronken hebben;
- omdat ze het spannend vinden.

U houdt nog een kort gesprek samen met de leerlingen over het verhaal en mogelijke andere voorbeelden uit hun eigen ervaringen. (misschien dat ze vrienden hebben die aan vandalisme doen, enz.)

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U vervolgt:

“Ik ga nu een ingezonden brief voorlezen. Ik wil dat jullie weer aandachtig luisteren.”

U leest de ingezonden brief:

“Wij hebben genoeg van **het vandalisme** in onze buurt. Door de vernielers wordt werkelijk **niets ontzien**. Alles maken ze kapot: zelfs de kinderspeeltuin maken ze kapot! En als we eens iets gezelligs doen in de buurt, **ontaardt** het altijd in een vechtpartij, dankzij die vernielers. De sfeer wordt altijd slecht door deze vernielers. Wij eisen maatregelen van de regering. NU!”

U zegt:

“De mensen in de buurt hebben genoeg van **het vandalisme**. **Vandalisme** is het vernielen van dingen op straat en in gebouwen. **Vandalisme** gebeurt vaak uit verveling of uit stoutheid, gewoon voor de pret dus. Mensen die zomaar dingen vernielen, noemen we vandalen. De ergste vandalen **ontzien niets**. Ze vernielen alles wat los en vast zit. Ook spuiten ze vaak lelijke graffiti op muren en plaatsen waar dat niet mag.

Als een voetbalwedstrijd afgelopen is, loopt dat vaak uit in een vechtpartij, omdat de sfeer slechter wordt. De gezelligheid bij zo'n wedstrijd **ontaardt** dan in een vechtpartij of zelfs in **vandalisme** met vernielingen van andermans dingen. Ze zijn **vastberaden** om deze vernielingen aan te brengen zonder er eerst over na te denken en gewoon rustig te blijven. Ze doen maar. Dat is heel jammer!”

U toont Woordweb 2 en bespreekt de nieuwe woorden. Samen met de leerlingen breidt u het Woordweb uit. U stelt de volgende vragen:

- “Ik heb wel eens meegemaakt dat een groepje kinderen de stoelen vernielde in de bus. Ik heb er toen iets van gezegd, maar ik kreeg een grote mond terug en ze gingen gewoon door. De buschauffeur is toen gestopt en heeft ze uit de bus gezet. Wat vinden jullie ervan als grote mensen of kinderen aan **vandalisme** doen?”
- Hebben jullie wel eens meegemaakt dat iemand **vandalisme** pleegde? Wat heb jij toen gedaan? Is het altijd verstandig om te reageren als je ziet dat iemand iets aan het vernielen is? Wat kun je dan het beste doen?
- Iemand een beetje plagen is niet zo erg. Maar plagen kan **ontaarden** in pesten. Dan is het wel erg. Heb jij het weleens meegemaakt dat een klein plaagspelletje **ontaardde** in pesten? Kun je er iets over vertellen?
- Na een voetbalwedstrijd treedt soms **vandalisme** op en ook vechtpartijen. De supporters van de club die verloren heeft, zijn zo teleurgesteld en boos, dat ze dan maar dingen gaan vernielen. Ze **ontzien niets** en vernielen alles wat ze tegenkomen. Wat vind jij: moeten deze vandalen zelf betalen of repareren wat ze kapot gemaakt hebben? Of moet de regering of de club die verloren heeft dat doen?

- Weet je een situatie waarin iemand heel **vastberaden** iets deed?
Of een situatie waarbij jij zelf **vastberaden** iets hebt gedaan?

U herhaalt de nieuwe woorden samen met de leerlingen.

Vervolgens zegt u:

“Zoals we gezien hebben, is **vandalisme** niet mooi. Het brengt veel schade aan andermans eigendommen. Wie weet nog meer voorbeelden van **vandalisme**?”

U kunt een Woordweb maken met de verschillende vormen van **vandalisme**. U laat de leerlingen zoveel mogelijk vertellen over voorbeelden van vernielzucht die ze in hun omgeving (school, straat, buurt, enzovoort) hebben aangetroffen of die in de krant beschreven werden.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Heb je enig idee wie het gedaan heeft/hebben?
- Is het al vaker kapotgemaakt?
- Wie moet het nu repareren als dat tenminste kan?
- Wie moet betalen, denk je?

U houdt nog een kort gesprek over deze vragen.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U besluit de les met de opmerking:

“We hebben vandaag een begin gemaakt met het nieuwe thema. Maar over een tijdje gaan we er nog eens over praten en ik heb al een paar pittige discussievragen voor jullie! Maar ik wil dat jullie alvast nadenken over de vraag: wat kun je allemaal doen tegen **vandalisme**?”

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de absolute macht, de dictator** en **regeren**.
- De leerlingen oefenen van een zakelijke tekst over een geschiedenisonderwerp de hoofd- en bijzaken te onderscheiden; het onderwerp, de deelonderwerpen en de kernbegrippen aan te geven en schematisch vast te leggen.
- De leerlingen oefenen van een zakelijke tekst de hoofdgedachte te bepalen.
- De leerlingen oefenen Leeswijzer 3 te gebruiken.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 58 t/m 61
- Werkboek 9, bladzijde 1 t/m 4
- Leeswijzer 3

Vorbereiding

- een woordenboek
- kleurpotloden: rood, groen en blauw
- Youtube film: https://youtu.be/gqM_uDQkbhY : “Hoe kwam Hitler aan de macht”

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 61

Betekenis van de woorden

- de absolute macht:** Een leider die de absolute macht heeft, heeft in zijn eentje alle macht en alles voor het zeggen. Andere mensen hebben niets te zeggen.
- de dictator:** Een dictator regeert een land heel streng en wreed. Hij luistert niet naar wat anderen willen of aanraden. Hij alleen heeft alles voor het zeggen.
- regeren:** Regeren betekent een land besturen. Iemand die een land regeert, is de leider van dat land. Bijvoorbeeld: Onze Minister President regeert ons land Aruba samen met zijn ministers.

Start**5**

U toont de film over Hitler. Daarna houdt u een kort gesprek over de film. Wat de leerlingen allemaal hebben gezien in de film.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U vervolgt:

“Zoals we in de film konden zien, was Hitler een **dictator** die zijn land **regeerde**. **Regeren** betekent: een land besturen. Zo’n wrede en strenge leider van een land noemen we een **dicator**.

Een **dictator** bestuurt zijn land heel streng en wreed. Hij luistert niet naar wat anderen willen of aanraden. **De dictator** heeft in zijn land de **absolute macht**. Een leider die de **absolute macht** heeft, heeft in zijn eentje alle macht en alles voor het zeggen. Andere mensen hebben niets te vertellen.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 1. U vertelt bijvoorbeeld dat u meer films hebt gezien of ook hebt gehoord van de Duitse dictator Adolf Hitler, die de Tweede Wereldoorlog is begonnen en de dood van miljoenen mensen op zijn geweten heeft. U zegt dat u altijd bang wordt van de manier waarop Hitler praat (schreeuwt) en beweegt. De meeste mensen deden dan ook wat hij zei, juist omdat ze zo bang voor hem waren.

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun eigen ervaringen. Of ze ook zo een **dictator** kennen van ergens of iemand die net als een **dictator** is. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet snel geneigd zijn een beurt te vragen. U kunt de volgende vragen stellen:

- “Veel mensen proberen te vluchten uit landen waar een **dictator regeert**, omdat ze bang zijn voor hun leven. Sommige van die mensen gaan naar andere landen om een nieuw bestaan op te bouwen. Hoe zou jij het vinden om te moeten vluchten uit je eigen land?
- Hoe zou jij het vinden om naar een nieuw land te moeten verhuizen om daar naar school te gaan?
- In een land waar een **dictator regeert** met **absolute macht**, mogen de inwoners van het land niet meebeslissen over het bestuur van het land. Alles is besloten door die ene **dictator**. Hoe vind jij dat? Wat voor soort regering zou jij die landen willen geven?”

U houdt nog een kort gesprekje samen met de leerlingen en u herhaalt de nieuwe woorden.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Daarna zegt u:

“Zo’n **dictator** leefde ook in 1555 in Nederland. Hij heette Filips II. We gaan straks een tekst over hem lezen op bladzijde 58 van het Taalleesboek. Maar voordat we de tekst gaan lezen, wil ik jullie even uitleggen wat jullie gaan doen: 1. Jullie gaan teksten bestuderen door eerst de vragen te zoeken die de schrijver zich gesteld heeft vóór hij de tekst schreef. 2. Hierna moeten jullie het onderwerp, de deelonderwerpen en daarbij behorende belangrijke woorden zoeken en in een schema zetten. 3. Dan moeten jullie de tekst met behulp van het schema navertellen en controleren. 4. Ook gaan we samen Leeswijzer 3 gebruiken.”

Vervolgens leest u de tekst op bladzijde 58 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. Daarna geeft u leesbeurten. U helpt bij moeilijke woorden en u legt die uit. De kernbegrippen van deze tekst worden ook uitgelegd. Daarna neemt u de opdrachten op bladzijde 59 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen. U geeft een korte toelichting.

Vervolgens neemt u de tekst ‘Vandalisme en Beeldenstorm’ op bladzijde 1 van het Werkboek samen door met de leerlingen.

Deze tekst wordt gebruikt bij de extrastof en bij de onderstaande interactie. De leerlingen nemen Leeswijzer 3 voor zich. U bespreekt allereerst hoe deze Leeswijzer gebruikt moet worden:

- “Je moet altijd eerst vraag 1 en 2 op de voorkant beantwoorden.
- Bij vraag 3 moet je kiezen: Is het een weettekst? Dan ga je op de achterkant verder. Is het geen weettekst? Dan ga je verder met vraag 4 op de voorkant.”

Hierna bespreekt u in dialoogvorm de stappen die de leerlingen naar de weettekst leiden (stap 1 tot en met 3 op de voorkant van de Leeswijzer) en de stappen die bij de weettekst horen (stap 1 tot en met 4 op de achterkant). Deze zijn in voorgaande lessen allemaal al enkele keren aan de orde geweest. Vervolgens demonstreert u het gebruik van de Leeswijzer aan de hand van de tekst ‘Vandalisme en Beeldenstorm’ (bladzijde 1 van het Werkboek). Via uitgebreid ‘hardop denken’ laat u zien en horen hoe u elke stap verwerkt. Dit houdt tenminste het volgende in.

U zegt:

“ **Stap 1** (voorkant)

De titel lezen en iets over de illustraties en de opvallende kenmerken zeggen in relatie tot de titel. Je vraagt je hardop af welk soort tekst het kan zijn.”

“ **Stap 2 en 3** (voorkant)

Je leest nu de tekst hardop tot je zeker weet welke tekstsoort het is. (Na de eerste alinea: het is een weettekst, want er wordt alleen informatie gegeven)”

Je concludeert dat het een weettekst is en dat je dus op de achterkant van de Leeswijzer verder moet.

“ **Stap 1** (achterkant)

- 1 Je vraagt je af waar de tekst waarschijnlijk over gaat. (Ik denk dat het over vandalisme van nu en vroeger gaat. Dit heb ik in de eerste alinea gelezen en aan de titel en de illustraties kan ik dat ook zien.)
- 2 Vervolgens vraag je je af wat je van dit onderwerp weet (Over vandalisme nu lees ik weleens iets in de krant, maar van vroeger weet ik niets.)
- 3 Je bekijkt de tekst en constateert dat er vier alinea's zijn.
- 4 Je leest (hardop) de eerste alinea helemaal, van de tweede en derde alinea alleen het begin en de laatste alinea weer volledig.
- 5 Je denkt na over de vragen die de schrijver zich vooraf gesteld zal hebben. (Eerste alinea: Wat is vandalisme en komt het alleen in deze tijd voor? Tweede alinea: Wat is een voorbeeld van vandalisme vroeger? Derde alinea: Hoe ging dat toen? Vierde alinea: De conclusie)”

Stap 2 (achterkant)

U leest de hele tekst hardop. U demonstreert hierbij alle elementen van de leesstrategie zoals die in de Leeswijzer zijn verwoord. Dit betekent dat u gedeelten herleest, woorden opzoekt in een woordenboek, enzovoort.

Stap 3 (achterkant)

- 1 Hardop denkend stelt u het onderwerp vast en u vraagt zich af of uw veronderstelling bij stap 1 (achterkant) de juiste was. (“Ik denk dat het over vandalisme van vroeger en nu zou gaan. Ik weet nu dat het vooral over de Beeldenstorm gaat.”)
- 2 Dit doet u ook met de deelonderwerpen (eerste alinea: vandalisme, tweede alinea: begin van de Beeldenstorm, derde alinea: Beeldenstorm, vierde alinea: conclusie)
- 3 U formuleert nu de hoofdgedachte van de tekst (“Vandalisme is met opzet iets van anderen kapot maken. Dit gebeurde vroeger ook al zoals bij de Beeldenstorm in 1566.”)

Stap 4	(achterkant)
--------	--------------

Als laatste stap denkt u hardop na over de tekst:

“Heb ik alles begrepen? En is de tekst wel volledig? Wat zou ik nog meer willen weten?”

U sluit af met de opmerking dat de leerlingen in de volgende les Leesbegrip op dezelfde wijze met de nieuwe Leeswijzer gaan werken. Ook geeft u aan dat deze Leeswijzer ook voor teksten bij natuuronderwijs, aardrijkskunde en geschiedenis gebruikt kan worden.

De Leeswijzer kan helpen om die teksten beter te begrijpen.

Het is daarom aan te bevelen de Leeswijzer apart op te bergen, zodat deze ook bij de zaakvaklessen gemakkelijk gepakt en gebruikt kan worden.

Daarna maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 59, 60 en 61 van het Taalleesboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 61

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de gemaakte opdrachten samen met de leerlingen. Hebben de leerlingen de uitdrukking ‘van oudsher’ in de eerste regel van de tekst op bladzijde 60 van het Taalleesboek begrepen?

Bij de bespreking legt u nog eens de nadruk op de relatie tussen de vragen van de schrijver en het onderwerp en de deelonderwerpen van de tekst die daaruit kunnen worden afgeleid.

U sluit af met de vraag:

“Wat heb je in deze les geleerd?”

Bij de beantwoording van deze vraag moet vooral het gebruik van Leeswijzer 3 worden genoemd.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 59 t/m 61

1.1

- 1 Waardoor kwam het dat de mensen kwaad werden op Filips II? Hoe reageerden de mensen op de maatregelen van Filips II?
- 2 Filips II en de Beeldenstorm
- 3 c 'De aanleiding' en 'Het oproer'
- 4 De katholieke Filips II was heel streng voor de mensen, waardoor deze in opstand kwamen en kerken plunderden.

1.2

bijvoorbeeld:

De aanleiding

(Filips II)

1555

absolute macht

Tiende penning

katholiek

protestanten

ketters

Het oproer

(hagenpreken)

kettervervolgingen

ontevreden en verarmde mensen

1566

Vlaanderen

katholieke kerken

Beeldenstorm

2.1

- 1 Wat is 'slepen'? Wat wordt er allemaal gesleept en wat gebeurt daarmee?
- 2 slepen en vandalisme
- 3 c-a-f-d
- 4 Bij de traditie 'slepen' tijdens de jaarwisseling worden spullen ergens anders neergezet maar soms ook zoekgemaakt of vernield.

extra oefening, Taalleesboek, bladzijde 61

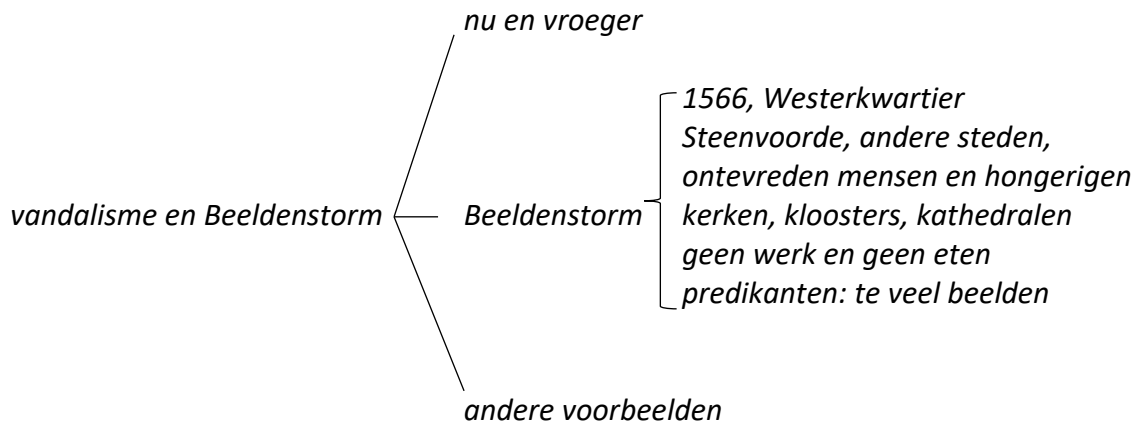
extra 3

rood onderstreept: vandalisme en Beeldenstorm

groen onderstreept: nu en vroeger, Beeldenstorm, andere voorbeelden

blauw onderstreept: 1566, Westerkwartier, Steenvoorde, andere steden, ontevreden mensen en hongerigen, kerken, kloosters, kathedralen, geen werk en geen eten, predikanten: te veel beelden

extra 4

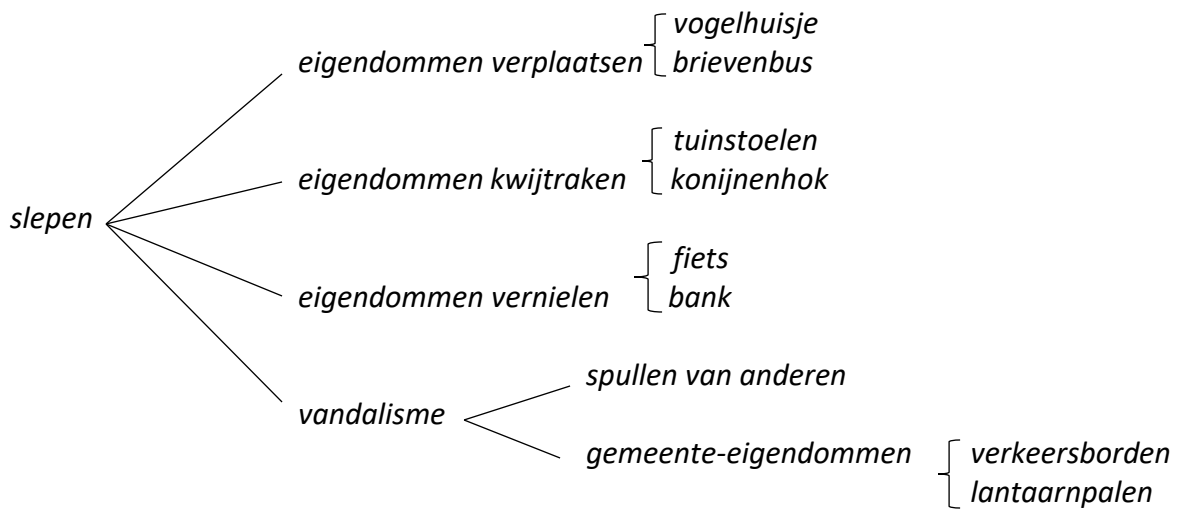

extraplus 5

Het onderwerp van beide teksten is gelijk. De tekst bij 1.1 gaat over 'De aanleiding' en 'Het oproer' en de tekst op bladzijde 1 van het Werkboek gaat alleen over 'Het oproer'.

Werkboek 9, bladzijde 2

1

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **onigheid hebben, bemiddelen, justitie, het geschil, de aanklacht, de uitspraak, de rechter.**
- De leerlingen oefenen om te weten wat stopwoorden zijn.
- De leerlingen oefenen kennis te nemen van het verschijnsel contaminatie.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1 en 5, Wordcluster 1 en 5 (gr. 8, Th. 12)

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 62 t/m 64
- Werkboek 9, bladzijde 5 t/m 10

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 64

Betekenis van de woorden

onigheid:	Als mensen onigheid hebben, dan hebben ze niet dezelfde mening. Daar hebben ze dan een beetje ruzie over.
bemiddelen:	Als je bemiddelt in een ruzie, probeer je de ruzie te laten ophouden. Je gaat met de ruziemakers praten. bijvoorbeeld: Jair bemiddelt altijd in de ruzies tussen Laura en Marianne.
justitie:	Justitie zijn de rechters en hun helpers. De mensen van justitie zoeken uit of er dingen zijn gebeurd die verboden zijn. En ze beslissen welke straf de misdadigers krijgen.
het geschil:	Het geschil is een verschil van mening, een onigheid.
de aanklacht:	Als je een aanklacht tegen iemand indient, zeg je tegen de politie dat hij de schuld van iets heeft. bijvoorbeeld: Je dient een aanklacht in tegen de dief die bij jou gestolen heeft.
de uitspraak:	De uitspraak is een mening of een oordeel van een rechter, bijvoorbeeld: De uitspraak van de rechter was, dat de dief schuldig was en drie dagen de gevangenis in moest.
de rechter:	De rechter is iemand die beslist of iemand zich volgens de wet heeft gedragen en of hij of zij een straf heeft verdiend.

Start**5**

U vraagt:

“Wie van jullie heeft ooit eens ruzie gehad over de manier dat iemand anders denkt? Dus een **onigheid** tussen jullie tweetjes over jullie mening over iets, bijvoorbeeld over wie het beste heeft gespeeld bij een voetbalwedstrijd? En waar hebben jullie nog meer over gediscussieerd?”

U laat de leerlingen reageren. Daarna geeft u zelf een voorbeeld.

U vertelt:

“Laatst was ik getuige van een flinke ruzie om een parkeerplaats: twee auto’s reden tegelijkertijd dezelfde parkeerplaats op en kwamen neus aan neus te staan. De bestuurders stapten uit en begonnen direct op elkaar te schelden.”

Kern – Instructie 1

15

U vervolgt:

“Één van de twee begon zelfs dreigend met zijn vuisten te zwaaien. Omdat ze allebei vonden dat ze de parkeerplek het eerst gezien hadden en er dus het meeste recht op hadden, kwam er maar geen eind aan **de onenigheid**. Als twee partijen **onenigheid** hebben, hebben ze een verschil van mening. Ze denken er niet hetzelfde over. Deze twee bestuurders verschilden zo erg van mening dat ze een flinke ruzie hadden. Twee partijen die **onenigheid** hebben, komen er samen soms niet uit. Buitenstaanders (mensen die erom heen staan) kunnen dan proberen een eind te maken aan de ruzie door te **bemiddelen**. Als iemand tussen twee partijen **bemiddelt**, komt hij tussenbeide. Iemand die **bemiddelt**, stelt een oplossing voor aan de twee partijen die **onenigheid** hebben. Hij stelt een oplossing voor waar beide partijen tevreden mee zijn, waardoor er een einde komt aan **de onenigheid**. De ruzie tussen de beide bestuurders die **onenigheid** hadden om een parkeerplek, liep rustig af. De baas van de winkel kwam naar buiten met twee kopjes koffie en twee cadeaubonnen voor in zijn winkel. Deze **bemiddeling** werkte uitstekend, de bestuurders dronken hun koffie, gaven elkaar een hand en hielpen elkaar vervolgens om een parkeerplaats te vinden tussen zoveel auto’s.”

U vervolgt:

“Zo hebben we ook soms **onenigheid** wanneer er een grote activiteit is en er is heel veel geluid. Vooral in Aruba Entertainment Center waar er vaak evenementen worden georganiseerd waarbij er heel veel geluid is. Dat noemen we dan geluidsoverlast. Je leest ook wel eens iets in de krant over een **geschil** tussen burens wanneer er bij één van de burens groot feest wordt gevierd

met luide muziek en veel lawaai. Een **geschil** is een **onenigheid**, een verschil van mening.

In een **geschil** tussen burens over geluidsoverlast beweert degene die geluidsoverlast veroorzaakt dat het geluid best meevalt, terwijl het slachtoffer beweert last van het lawaai te hebben. Als twee partijen het niet eens kunnen worden, kan **het geschil** makkelijk uit de hand lopen. Degene die zich dan gestoord voelt door het geluid, kan dan zijn buurman aanvallen of zijn spullen vernielen. Hij gooit bijvoorbeeld een blik verf over de auto van de buurman. De buurman laat het daar natuurlijk niet zo en belt de politie op en dient ook een **aanklacht** in. Als je een **aanklacht** tegen iemand indient, komt **justitie** eraan te pas. **Justitie**, dat zijn de rechters en hun helpers of assistenten. De mensen van **justitie** zoeken uit of er dingen zijn gebeurd die verboden zijn. En ze beslissen welke straf degenen die fout gedaan hebben, krijgen. Één van de belangrijkste mensen bij **justitie** is **de rechter**. **De rechter** is iemand die beslist of een ander zich niet volgens de wet heeft gedragen en of hij of zij een straf heeft verdiend. Hij onderzoekt **de aanklacht** en kijkt wat de wet erover zegt en doet uiteindelijk **de uitspraak**. **De uitspraak** is het oordeel. **De uitspraak** in het geval van deze burenruzie kan bijvoorbeeld zijn dat de ene buurman zijn muziek zachter moet zetten en dat de andere buurman de schade aan de auto moet betalen. Zo zorgt **justitie** ervoor dat het tot een eerlijke **uitspraak** komt.”

U toont Wordweb 5 en u bespreekt de nieuwe woorden. Tijdens de interactie geeft u extra aandacht aan de leerlingen die niet snel geneigd zijn de beurt te vragen. U stelt de volgende vragen:

- “Maak jij het wel eens mee dat jullie thuis last hebben van de burens? Zo ja, hoe reageren jullie daarop? Hebben de burens wel eens bij jullie geklaagd over geluidsoverlast? Kun je daar iets over vertellen?”
- Vind je dat burens hun onderlinge problemen eerst zelf moeten proberen op te lossen, of vind je het goed om zo snel mogelijk politie en **justitie** erbij te betrekken? Leg je mening uit.
- In de Verenigde Staten werkt **justitie** op een heel andere manier dan hier op Aruba. In de Verenigde Staten speelt de jury een belangrijke rol in **de uitspraak** van **de rechter**. De jury bestaat uit heel gewone mensen die de verdachte niet kennen. Zij moeten ieder voor zich bepalen of ze de verdachte schuldig vinden of niet.

Misschien vindt **de rechter** zelf wel dat degene die fout heeft gedaan schuldig is, maar als de jury vindt van niet, dan luidt **de uitspraak**: onschuldig!

Op Aruba werkt **justitie** niet met een jury, alleen met advocaten en **rechters**. In verschillende films zie je dit Amerikaans systeem van **rechter** en jury. Vind jij het Amerikaanse systeem goed of niet? Vertel er iets over.”

U houdt nog een kort gesprek over de nieuwe woorden en u bespreekt de opdrachten op bladzijde 6 t/m 10 van het Werkboek samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Daarna zegt u:

“In onze manier van spreken met elkaar kunnen we ook zorgen voor **onenigheid** omdat we niet duidelijk zeggen wat we bedoelen. Maar onze spreektaal kan soms ook leuk uitkomen en zelfs misschien grappig.

In het verhaal op bladzijde 62 van ons Taalleesboek gaat het om spreektaal en wat je daar zoal tegen kunt komen.”

U leest de tekst op bladzijde 62 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. U geeft daarna leesbeurten. U legt eventuele moeilijke woorden uit. Daarna vraagt u wat hen opgevallen is in dit verhaal over Oom Huub. (dat oom Huub vaak “weet je wel” zegt)

U neemt de opdrachten op bladzijde 62 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen. U vervolgt:

“Wat oom Huub telkens zei in het verhaal noemen we een stopwoord. Dat is een uitdrukking of een woordje dat iemand heel vaak gebruikt en dat eigenlijk overbodig is. Stopwoorden kunnen hinderlijk zijn als ze te vaak voorkomen. Soms zijn stopwoorden ‘besmettelijk’: ze worden ongemerkt overgenomen door anderen. Dit overkomt Stella in het verhaaltje ook. Kunnen jullie voorbeelden geven van stopwoorden? Zoals bijvoorbeeld: mm, en zo, en toen. Of stopwoorden die jullie zelf ook gebruiken? In het Papiamentu kan het ook.”

Hierna schrijft u de volgende zin op het bord:

Oom Huub telefoneert vaak op naar Londen.

U laat de zin oplezen en vraagt om commentaar van de leerlingen. Als er geen goede reacties komen, vraagt u of de zin wel helemaal goed is. (De zin is fout. Er zijn twee woorden door elkaar gebruikt: telefoneren en opbellen)

U geeft hier nog enkele voorbeelden van op het bord:

- 1 Bij het eten werd een glaasje wijn aangepresenteerd.
- 2 Reizen met de bus van oom Huub kost niet duur.

(1 De woorden ‘gepresenteerd’ en ‘aangeboden’ zijn door elkaar gegooid.
2 ‘Kost veel’ en ‘is duur’ zijn door elkaar gebruikt.)

U helpt de leerlingen als ze er niet uitkomen.

Daarna zegt u dat de leerlingen opdrachten krijgen die met stopwoorden en foute woorden te maken hebben. U licht de opdrachten toe vanaf opdracht 2 op bladzijde 63 van het Taalleesboek. Deze opdrachten worden in tweetallen uitgevoerd. U wijst de tweetallen aan. U doet de eerste twee zinnen van opdracht 2 eerst mondeling samen. Vervolgens maken de leerlingen zowel de opdrachten bij oefening 2 op bladzijde 63 van het Taalleesboek en de opdrachten op bladzijde 6 t/m 10 van het Werkboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 64

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de gemaakte opdrachten samen met de leerlingen.

Didactische tip:

Bij voorbeelden van stopwoorden kan de leerkracht een paar voorbeelden vragen in het Papiamento, bijvoorbeeld “awel si”, “mmm”, de betekenis van ‘prakkizeren’: samen over nadenken (extraoefening 4, bladzijde 64 van het Taalleesboek.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 62 t/m 64

1

1 *weet je wel*

2 *Stella zegt ook “weet je wel?” Ze heeft dit van oom Huub overgenomen.*

2

1 *voorbijgaan, passeren*

4 *nooit ergens, nergens*

2 *opschrijven, noteren*

5 *door elkaar, in de war*

3 *door elkaar praten, elkaar in de rede vallen*

6 *alledaags, dagelijks*

3

1 *eh zeg dus*

2 *De kennis denkt ook aan het stopwoord 'weet je wel' van oom Huub.*

extra oefening, Taalleesboek, bladzijde 64

extra 4

1 *prakkidenken: prakkizeren, denken*

2 *opgeconsumeerd: opeten, consumeren*

extra 5

zelfbedachte verhaaltje, waarin vader het stopwoord 'nietwaar' gebruikt

extraplus 6

1 *zo mager als een lat, schreeuwen als een mager speenvarken*

2 *Hij liet het hoofd zakken, het hart zonk hem in de schoenen.*

3 *Papa heeft zijn buik ervan vol, het begint hem de keel uit te hangen.*

4 *Het water staat hem aan de lippen, ze kunnen het hoofd nauwelijks boven water houden.*

Werkboek 9, bladzijde 6 t/m 10

1

1 *bij 'onenigheid'hebben': ruzie,vervelend ,onprettig, boos*

2 *bij 'bemiddelen': helpen,oplossen,goed maken,vrede sluiten*

2

1 *in de volgorde ingevuld: rechter,justitie,aanklacht,rechter, uitspraak (tweemaal)*

2 *eigen tekst. De gegeven woorden moeten op een juiste manier in de tekst verwerkt zijn.*

3

plaatje 1: zin 3

plaatje 2: zin 1

plaatje 3: zin 5

plaatje 4: zin 2

plaatje 5: zin 4

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de Mobiele Eenheid (ME), de rel, de hooligan, de drang, intomen, uiten** en **onstuimig**.
- De leerlingen oefenen verschillen tussen fictie en verslagen te leren kennen.
- De leerlingen oefenen een verslag te schrijven met behulp van gegevens uit een verhalend gedicht en een verhaal.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordspoor 2; Woordweb 5, Woordcluster 5 (gr. 8, Th. 5)

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 65
- Schrijfwijzer 2
- Werkboek 9, bladzijde 11 en 12

Vorbereiding

- youtube film: <https://youtu.be/vuhpAwCOK1I> "WK rellen Hoogeveen"

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 66 en 67

Betekenis van de woorden

de Mobiele Eenheid (ME):	ME is de afkorting van: Mobiele Eenheid. Dat is de politie speciaal voor relletjes.
de rel:	Een rel is een erge ruzie tussen veel mensen. Rellen gebeuren vaak op straat. Soms moet de politie erbij komen.
de hooligan:	Een hooligan is een voetbalsupporter die relletjes schopt en geweld pleegt.
de drang:	Als je de drang voelt om iets te doen, dan wil je dat heel graag doen, bijvoorbeeld: de drang om je zusje te plagen of de drang om je zusje te omhelzen.
intomen:	Als je je gevoel intoomt, dan doe je niet wat je gevoel zegt. Je bedwingt je gevoel. Je houdt jezelf in. bijvoorbeeld: Ik was woedend op mijn broer, maar ik toomde mijn gevoel in. Ik deed of er niets aan de hand was.
uiten:	Als je jezelf uit, laat je merken wat je denkt of voelt. Je kunt je uiten door te praten of te huilen of door boos te worden.
onstuimig:	Als je onstuimig bent, dan ben je wild en moeilijk te bedwingen.

Start	5
--------------	----------

U vertelt:

“Meestal heb je bij voetbalwedstrijden heel veel fans, ieder die zijn of haar ploeg komt ondersteunen. Maar aan het eind van de wedstrijd kunnen de fans van de verloren ploeg heel erg tekeer gaan. Dat noemen we een rel. Op de film die ik jullie ga laten zien, kunnen we een voorbeeld zien van zo’n rel.”

U toont de film van youtube. U laat de leerlingen reageren op wat ze gezien hebben in de film. U houdt een kort gesprek op de reacties van de leerlingen.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U vervolgt:

“Voetbal is een leuk spel, maar soms loopt het uit op een **rel**! **De rel** is een erge ruzie tussen veel mensen. **Rellen** gebeuren vaak op straat. Soms moet de politie erbij komen.

Laatst was het weer zover. Supporters van de ene club gingen vechten met supporters van de andere club. Het werd zo’n **rel** waarbij de **ME** moest komen om de supporters uit elkaar te halen. De **ME** is de afkorting van de **Mobiele Eenheid**. **De Mobiele Eenheid** is de politie speciaal voor **rellen**. **De ME** ging de supporters met waterstralen uit elkaar halen, omdat ze bleven doorvechten. Sommige supporters van voetbalclubs willen niet anders dan vechten met supporters van de tegenpartij. Zulke relschoppers noem je **hooligans**. **De hooligan** heeft plezier in vechten en geweld.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. U vertelt bijvoorbeeld dat u niet graag midden in een voetbalrel zou willen zijn, zeker niet als er echte **hooligans** bij zijn. Dan kun je maar beter maken dat je wegkomt. Laat het dan maar aan de **ME** over om er een einde aan te maken.

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen. U kunt de volgende vragen stellen:

- **Hooligans** houden misschien wel van voetbal, maar ze vinden vechten en geweld veel leuker. Wat vind jij daarvan?
- Wat zou jij doen als je per ongeluk midden in een **rel** terecht zou komen?

- Zou jij later bij de **Mobiele Eenheid (de ME)** willen werken? Waarom wel, waarom niet?

U vervolgt:

“Zulke reischoppers zoals de **hooligans** hebben een **drang** om te vechten bij een voetbalwedstrijd. Als je een **drang** voelt om iets te doen, heb je een sterk verlangen om dat te doen.

Zo'n **drang** kunt je ook **intomen** of bedwingen. Als je zo'n gevoel **intoomt**, bedwing je het. En je kunt je onvrede over de voetbalwedstrijd op een andere manier **uiten**. Zich **uiten** betekent: laten merken wat je denkt of voelt.

Bij zulke **hooligans** kan het zelfs zo zijn dat ze zeer **onstuimig** worden vanwege **de drang** die ze hebben om geweld te plegen.

Onstuimig betekent wild en moeilijk te bedwingen.”

U toont Woordweb 5 en bespreekt de nieuwe woorden. Tijdens de interactie geeft u extra aandacht aan de leerlingen die niet snel geneigd zijn een beurt te vragen. U stelt de volgende vragen:

- “Als je heel kwaad bent op iemand, bijvoorbeeld thuis op een familielid, kun je wel eens **de drang** hebben om iets lelijks te doen of zeggen. Bijvoorbeeld hard met de deuren slaan. Welke **drang** voel jij als je thuis heel kwaad bent?
- Je hebt vast wel eens meegemaakt dat je ergens vreselijk om moest lachen, waar het niet mocht, bijvoorbeeld tijdens de les, op bezoek, in de kerk, enzovoort. Op zo'n moment moet je jezelf **intomen**, bedwingen, hoe moeilijk dat ook is. Wat doe jij op zo'n moment om je **in te tomen**? Lukt dat of niet?
- Mensen die blij zijn, **uiten** zich op verschillende manieren. De één gaat juichen, springen en dansen, de ander glimlacht een beetje. Hoe **uit** jij je blijdschap (bijvoorbeeld om een goed cijfer, een behaalde diploma, een gewenst cadeau?”

U houdt nog een kort gesprek en u herhaalt de nieuwe woorden. Daarna bespreekt u de opdracht op bladzijde 12 van het Werkboek samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

20

Daarna zegt u:

“De **hooligans uiten** zich vaak in geweld en vernieling. Op bladzijde 65 van ons Taalleesboek staat er een verslag over zo’n vernieling.”

U leest de tekst bij opdracht 1 op bladzijde 65 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. U geeft leesbeurten. U schenkt even aandacht aan de uitdrukking ‘geen half werk afleveren’ en u legt de moeilijke woorden uit.

Dan zegt u:

“Verslagen vind je bijvoorbeeld in kranten, zoals dit verslag over ‘Telefooncel opnieuw vernield’. De journalist die dit verslag schreef, heeft zelf niets gezien. Hij was er niet bij toen het gebeurde. Hij was geen ooggetuige. Je moet je voorstellen dat jij het wel gezien hebt en dat jij er een ooggetuigenverslag van moet schrijven. (U vraagt of de leerlingen weten wat een ooggetuige is en legt dit woord zo nodig uit.)
Hoe zou je dan beginnen met zo’n verslag?”

U schrijft op het bord:

In een verslag schrijf je in de goede volgorde op wat er gebeurd is.

U vervolgt:

“Een verslag schrijven hadden jullie al vaker gedaan, maar het is handig om de Schrijfwijzer erbij te nemen.”

U behandelt de opdrachten bij oefening 1 op bladzijde 65 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. Daarna maken de leerlingen deze opdrachten en de opdracht op bladzijde 12 van het Werkboek zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek bladzijde 66 en 67

Afsluiting

5

U vraagt enkele leerlingen hun verslag bij opdracht 1 op bladzijde 65 van het Taalleesboek voor te lezen. Hebben de leerlingen gebruik gemaakt van de Schrijfwijzer? U laat deze erbij nemen. Aan de hand hiervan bespreekt u de

kenmerken van het verslag. Hebben de leerlingen rekening gehouden met de aandachtspunten op bladzijde 65 van het Taalleesboek?

U bespreekt ook de antwoorden van de opdracht op bladzijde 7 van het Werkboek samen met de leerlingen.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 65

1

een ooggetuigenverslag van de vernieling van een telefooncel. Het verslag heeft de aangegeven kenmerken.

Werkboek 9, bladzijde 12

1

1 Tamara toomt haar gedrag in, omdat zij zich weet in te houden en niet op het bureau gaat kijken.

2 Meneer Andres uit zijn boosheid, omdat hij kwaad wordt op Aïsha die stiekem op het bureau kijkt.

extra oefening, Taalleesboek 3, bladzijde 66 en 67

extra 3

een ooggetuigenverslag van de beschreven gebeurtenis

extra 4

een kort verslag van het fouilleren van voetbalsupporters

extraplus 5

een kort verslag van een gewone schooldag

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordsvormen.
- De leerlingen oefenen het schrijven van één- of meerlettergrepige woorden die met *wr* beginnen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 9, bladzijde 13 t/m 16
- Spellinghulp klas 6

Vorbereiding

- U schrijft de volgende woorden voor de les begint op het bord, maar zo dat de leerlingen de woorden nog niet kunnen zien: wraak, wrak, wrat, wreed, wrijven, wringen, wroeten.

Opmerking:

Lesdoel 1 is al in een eerder in klas 5 en 6 aangeboden. Twee persoonsvormen in een zin is hier nieuw. Lesdoel 2 is nieuw.

Start**5**

U speelt het spel 'Galge' met het woord *persoonsvorm*.

Als de leerlingen het geraden hebben, vraagt u of de leerlingen nog weten wat een persoonsvorm is. (De persoonsvorm is de vorm van het werkwoord dat bij het onderwerp hoort. De persoonsvorm geeft ons veel informatie: het geeft aan of de zin in het enkelvoud of meervoud staat, of de zin in de eerste, tweede of derde persoon staat, en in welke tijd de zin staat.)

U vraagt een leerling om een zin te bedenken en vraagt een andere leerling om daar de persoonsvorm uit te halen. Dit herhaalt u een paar keer.

Kern – Instructie**20****Stap 1**

U schrijft op het bord:

persoonsvormen**andere werkwoordsvormen**

U vraagt aan de leerlingen wat het verschil is tussen een persoonsvorm en andere werkwoordsvormen. (Voor persoonsvormen gelden aparte regels, voor andere werkwoordsvormen gelden de regels die ook voor andere werkwoorden gelden.)

Opmerking: De persoonsvormregels staan in de Spellinghulp op bladzijde 18 en 20.

Stap 2

U schrijft het werkwoord *fietsen* op het bord en u vraagt alle persoonsvormen van *fietsen* te noemen: fiets, fietst, fietsen, fietste, fietsten.

U vraagt:

“Wie weet hoe je deze persoonsvormen vindt?”

(De persoonsvorm komt na *ik, een ander (hij, zij)* en *wij* in de tegenwoordige en in de verleden tijd.)

U schrijft de vormen van *fietsen* als volgt op:

ik fiets

ik fietste

een ander fietst

een ander fietste

wij fietsen

wij fietsten

U laat de leerlingen alle persoonsvormen van *halen, zien* en *zijn* in hun Werkboek opschrijven bij opdracht 1 op bladzijde 13. Daarna worden ze via het bord gecontroleerd en eventueel geoefend.

Stap 3

U zegt:

“Ik zeg straks een zin. Deze staat in de tegenwoordige tijd. Herhaal de zin stil voor jezelf in de verleden tijd en schrijf het woord dat veranderd is in je Werkboek bij opdracht 2 op bladzijde 13.

De zin is: “Waar denk je aan?” (dacht)

“Nu zeg ik een zin in de verleden tijd. Herhaal deze zin voor jezelf in de tegenwoordige tijd en schrijf het woord dat verandert in je Werkboek. De zin is: Ik stond al een uur te wachten.” (sta)

Stap 4

“Ik zeg nu steeds een zin waarin meer dan één woord verandert als je hem in een andere tijd zet. Schrijf de woorden op die veranderen.”

- 1 Waar denk je aan als je gaat slapen? (dacht, ging)
- 2 Lars maaide het gras en Amber gaf de planten water. (maait, geeft)
- 3 Ik had echt geen zin en bleef liever thuis. (heb, blijf)
- 4 Ik doe mijn trui uit en smijt hem in de wasmand. (deed, smeed)

U bespreekt de woorden die zijn opgeschreven. Het gaat in deze samengestelde zinnen steeds om twee persoonsvormen.

Stap 5

U laat een leerling het verschil in schrijfwijze uitleggen tussen betaalt en betaald in de zinnen ‘*Hij betaalt*’ en ‘*Hij heeft betaald*’. Hoor je een /t/ aan het einde, dan maak je het woord langer als het geen persoonsvorm is. Als het wel een persoonsvorm is, schrijf je een t, behalve bij *den*-werkwoorden en *had*, *deed* en *stond*.) U kunt deze regel achter in de Spellinghulp op laten zoeken.

U dicteert vijf zinnen, waarvan u de leerlingen de vetgedrukte werkwoordsvormen bij opdracht 3 laat opschrijven:

- 1 Heb je dat al **gehoord**? (geen persoonsvorm, dus verlengen)
- 2 Hij **vertrouwt** mij niet. (persoonsvorm, dus /t/=t)
- 3 Dit boek heb ik uit het Engels **vertaald**. (geen persoonsvorm, dus verlengen)
- 4 We hebben uren **gewandeld**. (geen persoonsvorm, dus verlengen)
- 5 In dit boek **beleeft** de hoofdpersoon een spannend avontuur. (persoonsvorm, dus /t/=t)

U bespreekt het gemaakte werk, waarbij de leerlingen hun schrijfwijze controleren en indien nodig corrigeren.

Kern – Instructie 2

15

U wrijft in uw handen en vraagt aan de leerlingen wat u aan het doen bent. (wrijven)

“Je schrijft *wrijven* anders dan dat je het uitspreekt.”

Weet één van de leerling hoe je dit woord schrijft?

U of een leerling schrijft het woord *wrijven* groot op het bord. U vertelt dat het woord *wrijven* tot een klein groepje van kijkweetwoorden behoort.

“Je zegt bij deze woorden *vr*, maar je schrijft *wr*.”

Kennen de leerlingen nog meer woorden die je zo schrijft? U kijkt met de leerlingen naar de woorden die u voor de les op het bord hebt geschreven. U leest de woorden samen en bespreekt de betekenis. De leerlingen nemen deze woorden over bij opdracht 4, op bladzijde 14 van het Werkboek.

De leerlingen maken opdracht 5 in het Werkboek.

Opdracht 6 en 7 op bladzijde 15 en 16 van het Werkboek zijn extra opdrachten.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt kort met de leerlingen wat ze makkelijk en moeilijk vonden deze les en waarom.

Didactische tip

Woorden die extra uitleg nodig hebben:

wraak: Als iemand jou iets gemeens heeft aangedaan, kun je wraak nemen. Dat betekent dat je iets gemeens terug doet.

wrak: Een wrak, dat zijn de resten van een auto, boot of vliegtuig na een ongeluk.

wrat: Een wrat is een ruw bultje dat op je huid groeit.

wreed: Iemand die wreed is, doet andere mensen of dieren met opzet pijn. Hij of zij heeft helemaal geen medelijden met hen, heel erg gemeen.

wrijven: Wrijven is met je vlakke hand stevig over iets heen bewegen.

wringen: Nat wasgoed kun je wringen. Je pakt het vast en draait met elke hand een andere kant op. Zo knijp je het water eruit. Of: als je je door een smalle opening wringt, draai je heen en weer. Zo duw je jezelf erdoor.

wroeten: Met je handen in de aarde wroeten is; er met je handen in grijpen en graven. Dieren die in de grond wroeten graven met hun neus in de aarde en snuffelen.

Antwoorden

Werkboek 9, bladzijde 13 t/m 16

1

halen

Ik haal.

Ik haalde.

Een ander haalt.

Een ander haalde.

Wij halen.

Wij haalden.

zien

Ik zie.

Ik zag.

Een ander ziet.

Een ander zag.

Wij zien.

Wij zagen.

zijn

Ik ben.

Ik was.

Een ander is.

Een ander was.

Wij zijn.

Wij waren.

2

1 dacht
2 sta

1 dacht, ging
2 maait, geeft
3 heb, blijf
4 deed, smeed

4

Antwoorden staan in de les.

5

1 wrijven
2 wroeten
3 wrat
4 wreed
5 wrak
6 wringen
7 wraak

7

zelfverzonnen zinnen

3

1 gehoord
2 vertrouwt
3 vertaald
4 gewandeld
5 beleeft

6.2

1 is	6 zou
2 vindt	7 heet
3 zijn	8 is, heeft, is
4 heeft	9 ziet
5 komt, krijgt	10 heeft

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de gemeente, de bestuurder, de burger, de sensatie, kicken op en opgefokt**.
- De leerlingen oefenen met behulp van een schema een tekst te memoriseren.
- De leerlingen oefenen Leeswijzer 3 te gebruiken.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 3, Woordcluster 3; Woordweb 3, Woordspoor 3

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 67 t/m 70
- Leeswijzer 3
- Werkboek bladzijde 17 t/m 19

Vorbereiding

- youtube film: <https://youtu.be/5TZOJ6AQLs> "The Black Cock strikes again! (hanengevecht Palawan)"

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 70 t/m 72

Betekenis van de woorden

de gemeente:	Een gemeente kan een stad zijn of een dorp of een paar dorpen samen.
de bestuurder:	Een bestuurder heeft de leiding over iets. Hij heeft dat meestal samen met andere mensen. Onze minister-president is de bestuurder van Aruba.
de burger:	De burgers van een dorp, stad of land zijn alle mensen die er wonen, de bevolking.
de sensatie:	Sensatie is grote opwinding, omdat er iets spannends of iets ergs gebeurt. bijvoorbeeld: De brand zorgde voor sensatie in de straat.
kicken op:	Als je ergens op kickt, geeft het je een erg prettig, opwindend gevoel.

Start**5**

U zegt:

"Aruba is een eiland met inwoners. Aruba is verdeeld in verschillende plaatsen. Wie kan een paar plaatsnamen noemen?"

U laat de leerlingen reageren. Daarna vraagt u:

"Hoe heet de plaats waar onze school staat?"

U laat de leerlingen reageren en u houdt een kort gesprek over de reacties.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U vervolgt:

“Zo hebben alle landen verschillende plaatsen en steden. In Nederland bijvoorbeeld hebben we verschillende **gemeentes**, omdat Nederland groot is. Een **gemeente** is een verzameling plaatsen. Deze plaatsen hebben allemaal dezelfde burgemeester of **bestuurder**. Deze burgemeester is **de bestuurder** van **de gemeente**. De burgemeester is ongeveer hetzelfde als de minister-president. De burgemeester bestuurt niet alleen, hij heeft hulp van anderen nodig. Net als de minister president met zijn ministers, zoals de minister van Onderwijs of de minister van Toerisme. Één keer in de vier jaar mogen de inwoners kiezen welke **bestuurders** ze willen.

De inwoners van een **gemeente** of een land noem je **de burgers**. Het maakt niet uit hoe oud je bent. Wij zijn met elkaar **burgers** van Aruba.”

U toont Woordweb 3 en u bespreekt de nieuwe woorden. U breidt het Woordweb samen uit met de leerlingen. U stelt de volgende vragen:

- “**Burgers** mogen meebeslissen over wat er allemaal in hun **gemeente** gebeurt. Dat doen ze door te stemmen op de partij die zij de beste vinden, net als op Aruba. Maar ze kunnen hun ideeën ook in een brief aan de **gemeenteraad** schrijven. Stel dat jij iets zou mogen veranderen op Aruba, wat zou dat dan zijn?”
- **De gemeente** wordt bestuurd door de burgemeester en zijn mensen. Net als onze minister-president en zijn ministers van de verschillende onderdelen. Zo’n onderdeel noemen we met een heel deftig woord ‘portefeuille’, zoals de minister van Onderwijs, de minister van Justitie en de minister van Toerisme. Wat zou jij een leuk onderdeel vinden om minister van te zijn? Waarom? Wat zou je dan voor elkaar proberen te krijgen?”

U houdt een kort gesprek over de nieuwe woorden.

Daarna laat u de film over hanengevecht zien. U houdt een kort gesprek over de film en wat de leerlingen gezien hebben. Vervolgens zegt u:

“Sommige **burgers** van een land hebben een hobby, bijvoorbeeld hanengevecht. Tegenwoordig is hanengevecht op Aruba

verboden, maar er zijn Arubaanse **burgers** die dit toch doen. Bij zo'n hanengevecht krijgen de hanen soms kleine mesjes aan de poten gebonden en gaan met elkaar vechten. De hanen raken helemaal **opgefokt** en gaan daardoor extra fel vechten. **Opgefokt** zijn betekent heel erg druk en zenuwachtig zijn.

De hanen in een hanengevecht zijn behoorlijk **opgefokt**. Maar het publiek ook! Het publiek vindt het gevecht een grote **sensatie**. **De sensatie** betekent grote opwinding, omdat er iets spannends of iets ergs gebeurt. De hanen raken ernstig gewond en gaan dood. Dat is dan **de sensatie**. Sommige mensen **kicken** hier **op**. Dat betekent dat het hen een prettig, opwindend gevoel geeft. Nu snap je waarom mensen **op** een hanengevecht **kicken**."

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. U vertelt bijvoorbeeld hoe u denkt over bungeejumping. (U laat een plaatje van bungee jumping zien.) Of u daar **op** zou **kicken** of juist niet, omdat **de sensatie** u dan te veel wordt. Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Iedereen voelt zich wel eens **opgefokt**. Ik voelde me van de week **opgefokt**, toen ik jullie werk nog moest nakijken. Ik kreeg bezoek. Ik moest nog boodschappen doen en ook nog koken. En toen moest ik ook nog die hele stapel schriften nakijken. Nou ik had het verschrikkelijk druk en ik werd er zenuwachtig van. Ik voelde me behoorlijk **opgefokt**. Voelen jullie je ook wel eens **opgefokt**? Vertel daar iets over?
- Ik heb wel eens meegemaakt dat er brand in de straat was. Wat een **sensatie** was dat. Allemaal brandweer en een rook! Hebben jullie wel eens spanning en **sensatie** meegemaakt? Vertel er eens over. (brand, bijna ongeluk, vechtpartij op straat)
- Ik kan er echt **op kicken** als iets moeilijks me toch lukt. Zo heb ik laatst zelf mijn fietsband geplakt. Goed hè? Kennen jullie dat gevoel? Waar **kicken** jullie **op**?

U houdt een kort gesprek en u herhaalt alle nieuwe woorden van deze les. Daarna bespreekt u de opdrachten op bladzijde 18 en 19 van het Werkboek samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Daarna zegt u:

“Jullie gaan aan de hand van schema’s uit de Leesbegrip 1 van les 2 (Werkboek bladzijde 3, opdracht 2.1) de daarbij behorende teksten nog eens navertellen. Dan merk je hoe handig zo’n schema is. Daarna gaan we samen met Leeswijzer 3 aan het werk en daar gaan jullie in tweetallen ook opdrachten over maken.”

U neemt opdracht 1 op bladzijde 67 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen. Op bladzijde 68 helemaal bovenaan, de tweede regel moet echter staan: Voer dan opdracht 2.2 op bladzijde 4 van het Werkboek op.

U zegt:

- “Als je een tekst moet onthouden, is het handig om:
- eerst te lezen;
 - een schema of een overzicht te maken van onderwerp, deelonderwerpen en kernbegrippen;
 - Vervolgens vertel je de tekst aan de hand van het schema in je eigen woorden na.
 - Hierna controleer je jezelf door de tekst nog eens te lezen en na te gaan of je alles goed hebt naverteld.
 - Tot slot leer je dan het schema uit je hoofd.”

De leerlingen nemen Leeswijzer 3 voor zich. U herinnert de leerlingen aan uw demonstratie van ‘hardop denken’ bij de weettekst over vandalisme en Beeldenstorm van les 2.

U vraagt hoe de Leeswijzer gebruikt moet worden. (altijd eerst vraag 1 en 2 van de voorkant Bij vraag 3 moet je kiezen. Is het een weettekst dan ga je op de achterkant verder. Bij andere tekstsoorten ga je verder met vraag 4 op de voorkant.) Vervolgens zegt u:

“In deze les gaan we samen aan de slag met de teksten bij opdracht 2 in het Taalleesboek, op dezelfde manier als ik in Leesbegrip van les 2 heb laten zien.”

Allereerst stelt u tekst 1 aan de orde. U laat aan de hand van deze tekst een leerling ‘hardop denkend’ de stappen van Leeswijzer 3 uitvoeren. (stap 1 tot en met 3 op de voorkant en de stappen 1 tot en met 4 bij 5.7 (weettekst) op de achterkant)

Bij tekst 2 (een verhaal) en tekst 3 (een meningstekst) wordt alleen de voorkant van de Leeswijzer gebruikt. (eerst stappen 1 tot en met 3 en vervolgens de relevante vragen bij stap 4)

Hierbij moet u aan de vragen bij 5.1 van Leeswijzer 3 (verhaal) wat extra aandacht besteden. Deze vragen zijn uitvoerig bij voorgaande stellingen aan de orde geweest, maar bij Leesbegrip is dit de eerste keer. Vraag 2 kunt u overslaan. Het begrip ‘perspectiefkeuze’ wordt in Leesbegrip 3 behandeld. Na een korte bespreking van de overige opdrachten op bladzijde 69 en 70 van het Taalleesboek, gaan de leerlingen in tweetallen aan het werk. U deelt de tweetallen in.

U doet samen met de leerlingen opdracht 3.1 met betrekking tot tekst 1. Daarna gaan de leerlingen zelfstandig aan het werk. Ze maken ook de opdrachten op bladzijde 18 en 19 van het Werkboek. U biedt hulp waar nodig is.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat de leerlingen vertellen welke problemen zij hadden met de opdrachten in het Taalleesboek en hoe zij die opgelost hebben. U besteedt nog even aandacht aan de tweede tekst van opdracht 3 door in te gaan op het woord ‘de sensatie’. U bespreekt ook de antwoorden van de opdrachten in het Werkboek.

N.B.: Het is van het grootste belang Leeswijzer 3 niet alleen bij de lessen Leesbegrip te gebruiken, maar juist ook bij de zaakvakken. De leerlingen hebben dan een hulpmiddel in handen waarmee ze informatieve teksten beter kunnen bestuderen en begrijpen.
--

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 69 en 70

3.1

2 1: weettekst, 2: verhaal

3 tekst 1

3.2

1 bestrijding van vandalisme

3 2 alinea's

5 Welke acties worden er ondernomen tegen vandalisme? Helpen deze acties?

3.3

1 eigen antwoord

2 speelplaatsen nieuw inrichten, wijken schoonmaken en opfleuren, voorlichting geven

Werkboek 9, bladzijde 18 en 19**1**

- 1 *Vandalisten zijn mensen die: zomaar vernielen.*
- 2 *Burgers zijn alle mensen die: in een dorp, stad of land wonen.*
- 3 *Iemand die erg opgefokt is, is: erg zenuwachtig.*
- 4 *Iemand die niets ontziet: houdt nergens rekening mee.*

2

1 <i>geen sensatie</i>	4 <i>geen sensatie</i>
2 <i>wel sensatie</i>	5 <i>wel sensatie</i>
3 <i>wel sensatie</i>	

extra oefening, Taalleesboek, bladzijde 70 t/m 71**extra 4.1**

weettekst

extra 4.2

- 1 *vandalisme in Nederland*
- 2 *vandalisme in de grote steden en vandalisme op het platteland*
- 3 *eigen antwoord*

extra 5

voorzijde Leeswijzer:

- 2 *een weettekst*

achterzijde Leeswijzer:

- 1.1 *bureau Halt, andere straffen*
- 1.2 *eigen antwoord*
- 1.3 *4 alinea's*
- 1.5 *Waardoor komen jongens en meisjes in aanraking met de politie? Wat gebeurt er als ze in aanraking komen met de politie? Welke alternatieve straffen worden gegeven? Helpen de alternatieve straffen?*
- 3.1 *alternatief straffen*
eigen antwoord met betrekking tot juistheid voorspelling
- 3.2 *Waarom komen kinderen in aanraking met de politie?/voorbeelden van alternatieve straffen/het resultaat van de straffen*
- 3.3 *Jongeren komen steeds vroeger in aanraking met de politie. Ze krijgen vaak alternatieve straffen. Deze straffen helpen goed.*

extraplus 6

eigen antwoord

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen de juiste vaste voorzetsels bij een werkwoord/werkwoordelijke uitdrukking toe te passen.
- De leerlingen oefenen naar een voorgelezen verhaal te luisteren en daarop te reageren.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 72 t/m 75
- Taalschrift

Voorbereiding

- zo mogelijk het boek 'Vuisten in de lucht' van Chris Vegter

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 75

Start**5**

U gaat met de leerlingen in een kring zitten en u vraagt wat vandalisme betekent en u laat de leerlingen reageren. (Vandalisme betekent: het zomaar kapotmaken van spullen die niet van jou zijn.)

Daarna zegt u:

“Ik ga jullie een verhaal vertellen uit het boek ‘Vuisten in de lucht’ van Chris Vegter. Het boek gaat over vandalisme. Voordat de schrijver het boek heeft geschreven, is hij eerst met mensen gaan praten die veel van vandalisme afweten. De verhalen die ze hem vertelden, heeft hij gebruikt in zijn boek. Er staan dus dingen in die echt gebeurd zijn.”

Kern – Instructie 1**20**

U leest de volgende introductietekst (Mocht u het boek hebben, dan kunt u dat ook op de kaft achterop lezen, of op de flaptekst.)

De deur knalt dicht. Sander stapt met een boos gezicht de garage binnen. Hij is hartstikke boos en voorlopig niet van plan om tevoorschijn te komen. Kwaad schopt hij tegen een doos met oude kranten. Het is gemeen van papa. Hij mag ook nooit iets. Het liefst zou hij weg willen lopen. Zich ergens verstoppen waar niemand hem kan vinden. Maar waar moet hij naartoe?

Sander wil graag voor een paar dagen de krantenwijk van zijn zus Fina overnemen. Maar zijn vader vindt hem nog veel te jong voor zo'n

verantwoordelijke klus om kranten rond te brengen. Om te bewijzen dat zijn vader ongelijk heeft, doet Sander stiekem toch de krantenwijk. Op zijn route ontmoet hij Niels, Richard en Dennis. Sander is eerst wel een beetje bang voor die grote jongens, maar als hij ze een krantje heeft gegeven, doen ze ineens veel aardiger. En de volgende dag vraagt Dennis zelfs of hij met hen wil gaan voetballen. Sander is een beetje in de war en begrijpt het niet helemaal. Zouden ze hem echt aardig vinden?

Vervolgens gaat u door met het verhaal (op bladzijde 43 en 44 uit 'Vuisten in de lucht' van Chris Vegter).

Met z'n tien trekken ze door het park. Sander heeft zijn fiets aan de hand en loopt in zijn eentje achteraan. Ze komen langs het huis van mevrouw Arends. Sander schuift een beetje dichterbij de groep. Hij wil liever niet dat ze hem ziet. "Is het hier?", vraagt Richard. Hij wijst naar een huis waar twee brievenbussen vlak naast elkaar hangen. Ze zijn vastgemaakt aan de laatste paal van een houten hek. Sander knikt. "Oké", zegt Richard. "We doen niks. We lopen alleen een paar keer heen en weer. We zullen die vent eens bloednerveus maken." In Sanders buik begint het te kriebelen. Hij voelt zich ongemakkelijk. Het liefst zou hij naar huis gaan. Maar als hij dat doet, vinden de anderen hem vast een flauwe vent. Na twee keer heen en weer lopen blijft Richard plotseling voor het huis staan. Brutaal kijkt hij de kamer in. Sander ziet dat de man uit zijn stoel komt. Hij gaat voor het raam staan en kijkt naar buiten. "Terugkijken", commandeert Richard. De hele groep doet wat hij zegt. De man komt dichterbij het raam. Hij zet zijn handen boven zijn ogen om beter te kunnen zien wat er voor zijn huis gebeurt. "Nadoen", zegt Richard. Alle jongens doen hun handen boven hun ogen. Sander merkt dat de man schrikt. "Hij doet het zowat in zijn broek", grijnst Niels. Uitdagend zet hij zijn grote zware schoen op de bovenste plank van het tuinhek. Het hek wiebelt. "En timmeren kan hij ook niet", lacht de andere vriend Monty. "Dit ding staat gewoon los." Hij zet zijn voet naast die van Niels. Tegelijk bewegen ze heen en weer. De paaltjes waaraan de planken zijn bevestigd gaan scheef hangen. De man ziet het en tikt tegen het raam. Hij schudt met zijn hoofd. Maar Monty en Niels lachen hem recht in zijn gezicht uit en gaan gewoon door. Uitnodigend kijkt Niels naar Sander. Hij kijkt naar zijn fiets. Zonder dat hij precies weet waarom, stoot Sander keihard met zijn voorwiel tegen het schuine hek. Het hout kraakt. De paaltjes schieten uit de grond. Richard en de anderen beginnen te juichen. Over Sanders rug glijdt een koude rilling. De deur van het huis gaat open, de man stormt naar buiten. Hij heeft de zwarte

hond bij zich. Woest blaffend springt het beest naar voren. “Rennen”, roept Niels. De groep stuift uit elkaar.

Tien minuten later staan de meeste jongens weer bij de ingang van het park. Ze lachen en stoeien. Sander voelt zich op een vreemde manier opgewonden. Met een brede grijns gaat Richard voor hem staan. Hij houdt zijn handen op. Sander begrijpt wat hij wil. Met een klets slaat hij zijn handen in die van Richard. “Te gek man”, roept Richard. Weer voelt Sander die koude rilling over zijn rug lopen. Op de een of andere manier is het prettig.

U houdt een kort gesprek over het verhaal samen met de leerlingen. Daarna stelt u de volgende belevingsvragen:

- “Wat vond je leuk, mooi of goed aan dit verhaal?
- Wat vond je niet leuk/niet goed aan dit verhaal?
- Was er iets in het verhaal wat je zelf wel eens hebt meegemaakt?
- Zou jij er bij hebben willen zijn? Waarom wel of niet?
- Zou jij meegedaan hebben als jij erbij was? Waarom wel of niet?
- Wat vind je van het gedrag van Sander?
- Hoe voelt Sander zich?”

U houdt nog een kort gesprek over het verhaal en u moedigt de leerlingen aan om boeken te lezen en als ze dit verhaal spannend vonden, dat ze nog meer boeken van de schrijver Chris Vegter kunnen lezen.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Daarna zegt u:

“In het verhaal dat ik net heb voorgelezen komen er voorzetsels voor. Wie weet nog wat voorzetsels zijn?”

U laat achter in het Taalleesboek in de Tes en Tim lijst opzoeken wat er bij ‘voorzetsels’ staat.

Daarna licht u de opdrachten op bladzijde 72 t/m 75 in het Taalleesboek toe.

U schrijft de volgende werkwoorden op het bord:

bestaan uit

aanzetten tot

boeten voor

verlangen naar

streven naar

herinneren aan

lachen van

ontbreken aan

zich bekommeren om

rekenen` op

U zegt dat deze werkwoorden met een vast voorzetsel niet zulke gangbare werkwoorden zijn. Onbekende werkwoorden licht u toe.

U zoekt samen met de leerlingen dergelijke werkwoorden bij opdracht 1 en 2 op bladzijde 72 en 73 in het Taalleesboek.

U laat de leerlingen met de werkwoorden op het bord zinnen bedenken. U kunt kiezen tussen een mondelinge of een schriftelijke verwerking.

Daarna maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 72 t/m 75 in het Taalleesboek zelfstandig.

U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 75

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden van de opdrachten samen met de leerlingen en u vraagt welke moeilijkheden zij zijn tegengekomen.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 72 t/m 75

1

1 tegen	2 van	3 op	4 op	5 tegen
6 van	7 in	8 op	9 op	10 tegen

2

1 aan	2 met	3 aan	4 met	5 met	6 met,met	
7 aan	8 aan,met	9 met	10 aan	11 met	12 met	13 met

3

zelfbedachte zinnen met de gegeven uitdrukkingen

extra oefening, Taalleesboek, bladzijde 75

extra 4

zinnen als: Tosca denkt aan een gezellige avond in de soos. Tosca denkt na over een ruzie met haar vriendin. Denk je om je portemonnee?

extra 5

1 van	2 voor	3 voor	4 van	5 van	6 voor	7 voor	8 van
-------	--------	--------	-------	-------	--------	--------	-------

extraplus 6

zelfbedachte zinnen met de gegeven werkwoorden en voorzetsels

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **rechtvaardig, onrechtvaardig, het proces, de executie, de amnestie, de mensenrechten, schenden en eerbiedigen**.
- De leerlingen oefenen verschillen tussen fictie en verslagen te leren kennen.
- De leerlingen oefenen een verslag te schrijven met behulp van gegevens uit een verhalend gedicht en een verhaal.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 65, 76 en 77
- Taalschrift
- Werkboek 9, bladzijde 20 t/m 24

Vorbereiding

- youtube film: <https://youtu.be/EQwL7-5D2vQ> "Vluchteling bezoekt kermis"
- youtube film: <https://youtu.be/njJ5Xjp9f1I> "Mensenrechten"

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 77 en 78

Betekenis van de woorden

rechtvaardig:	Rechtvaardig betekent iedereen eerlijk of correct behandelen. bijvoorbeeld: De scheidsrechter nam een rechtvaardige beslissing.
onrechtvaardig:	Onrechtvaardig is het tegenovergestelde van rechtvaardig. Als je iemand onrechtvaardig behandelt, wordt hij oneerlijk behandeld.
het proces:	Bij een proces onderzoekt de rechter wie ergens de schuld van heeft.
de executie:	De executie is het doden van iemand.
de amnestie:	Als gevangenen amnestie krijgen, dan krijgen ze geen straf meer ('pordona'). Alleen een staatshoofd kan amnestie geven. bijvoorbeeld: De president gaf amnestie aan alle politieke gevangenen.
de mensenrechten:	De mensenrechten zijn de rechten die ieder mens eigenlijk zou moeten hebben, bijvoorbeeld het recht om je eigen mening te vertellen. In sommige landen hebben mensen die rechten niet.
schenden:	Iets schenden betekent er geen respect voor hebben en het kapot maken.
eerbiedigen:	Iets of iemand eerbiedigen betekent respect hebben voor iets of iemand. bijvoorbeeld: Hij eerbiedigde haar mening.

Start	5
-------	---

U begint met een introductie en u vertelt:

“In Nederland zijn er veel vluchtelingen uit andere landen. Deze vluchtelingen zijn letterlijk gevlucht uit hun land omdat het er voor hen niet veilig meer was. Hun leven werd bedreigd omdat zij een andere mening hebben dan de mening van de degene die de macht hebben en het land besturen. In Nederland en ook op Aruba is dat gewoon toegestaan: je eigen mening hebben en daar open voor uitkomen.”

Daarna zegt u:

“Jullie gaan een filmpje zien over zo’n vluchteling die in Nederland probeert in te burgeren, dus de gewoontes van de Nederlanders kennen en begrijpen en ook gebruiken.”

U toont het filmpje over de vluchteling.

Kern – Instructie 1	15
---------------------	----

U houdt een kort gesprek over de film en wat de leerlingen allemaal gezien hebben. Daarna zegt u:

“In veel landen is het echter levensgevaarlijk om je eigen mening te hebben en daar open over te praten en word je niet **rechtvaardig** behandeld. Je wordt gevangengenomen en soms fink geslagen met knuppels of iets anders en gedood. In die landen, bijvoorbeeld Syrië in Arabië, waar deze vluchteling vandaan komt, hebben de machthebbers absoluut geen respect voor **de mensenrechten**. **Mensenrechten** zijn de rechten die ieder mens zou moeten hebben. **De mensenrechten** zijn omschreven in de Universele Verklaring van de Verenigde Naties. Een voorbeeld van een **mensenrecht** is dat iedereen zijn mening mag zeggen. Een ander voorbeeld is dat marteling en andere strenge straffen verboden zijn.

Nog een voorbeeld is dat alle mensen recht hebben op onderwijs. In sommige landen **schenden ze de mensenrechten**. **De mensenrechten schenden** betekent dat je er geen rekening mee houdt. Gelukkig zijn er landen waar het normaal is om **de mensenrechten te eerbiedigen**. Als je iets **eerbiedigt**, dan houd je er juist wel rekening mee. In Nederland en op Aruba **eerbiedigen**

wij **de mensenrechten**. Op Aruba en in Nederland is het **schenden** van **de mensenrechten** strafbaar.”

U vervolgt:

“We gaan nu kijken wat **de mensenrechten** onder andere inhouden.”

U toont de film over **mensenrechten**. Daarna houdt u een kort gesprek over de film en wat de leerlingen opgevallen is. Vervolgens bespreekt u de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb 1 (gr. 8, Th. 4). Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. U vertelt bijvoorbeeld over uw ervaringen met een vriend van u met mensen uit een centrum voor vluchtelingen. Hier leven mensen die hun eigen land hebben verlaten omdat ze daar **de mensenrechten schenden**. Of u geeft uw mening over organisaties zoals Amnesty International, die strijden voor **de mensenrechten**.

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- **Mensenrechten** zijn de rechten die ieder mens zou moeten hebben, zoals het recht op het uiten van eigen mening. Ben jij het eens met dat recht?
- **De mensenrechten** staan in de Internationale Verklaring voor de Rechten van de Mens geschreven. Één van **de mensenrechten** is het recht op onderwijs. (In veel landen moeten kinderen van jongs af gaan werken en gaan niet naar school.) Vind jij onderwijs een zinvol **mensenrecht**? Vertel er iets over.
- Ze zeggen wel eens: Ieder recht brengt een plicht met zich mee. Als jij het recht hebt om je eigen mening te uiten, heb jij de plicht om de mening van anderen te respecteren. Ben jij het daarmee eens? Vertel waarom.

U vervolgt:

“Soms lees je in de krant of hoor je op het nieuws dat ergens op de wereld een gevangene de doodstraf heeft gekregen en is gedood. Doodstraf is meestal vanwege moord. Op Aruba bestaat de doodstraf niet. Als je op Aruba iemand vermoordt, krijg je te maken met de wet. De wet, dat zijn regels die gelden voor een land. Iedereen moet zich aan de wet houden. Als we op Aruba denken dat iemand een ander heeft vermoord, dan wordt hij **rechtvaardig** behandeld.

Rechtvaardig betekent dat hij op een eerlijke manier wordt behandeld. De verdachte krijgt een **proces**. Bij een **proces** onderzoekt de rechter of iemand schuldig is en niet gedaan heeft wat er in de wet staat. In dit geval gaat **het proces** erover of de moord ook echt door de verdachte is gepleegd. Want stel je voor dat het niet zo is en dat de verdachte onschuldig is en toch straf zou krijgen! Dat zou pas **onrechtvaardig** zijn. **Onrechtvaardig** is het tegenovergestelde van **rechtvaardig**. In veel landen krijgt een moordenaar de doodstraf.

Het doden van de gevangenen heet **de executie**. **De executie** is het doden van iemand als straf. Er zijn landen waar een verdachte niet eens een **proces** krijgt. Daar executeren ze mensen waarvan ze alleen maar denken dat ze iets hebben misdaan. Dat is pas **onrechtvaardig**! Een **executie** kun je natuurlijk niet meer terugdraaien, dood is dood. Vreselijk als dan later blijkt dat diegene toch onschuldig was.

Op Aruba krijgt een moordenaar een lange gevangenisstraf, soms levenslang. Als blijkt dat hij toch onschuldig is, kan hij **amnestie** vragen. Als iemand **amnestie** krijgt, dan krijgt hij geen straf meer. Alleen een staatshoofd kan **amnestie** geven. Bijvoorbeeld een president of een koning. **Amnestie** verlenen is natuurlijk wel zo **rechtvaardig** als blijkt dat iemand onschuldig in gevangenschap zit en zeker als hij ten onrechte ter dood veroordeeld is. Een staatshoofd kan ook om andere redenen besluiten **amnestie** te verlenen aan gevangenen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een gevangene een volksheld is. Dan verleent het staatshoofd hem misschien **amnestie** uit angst voor rellen onder de bevolking.”

U toont Woordweb 1 en bespreekt de nieuwe woorden. Tijdens de interactie geeft u extra aandacht aan de leerlingen die niet snel geneigd zijn een beurt te vragen. U stelt de volgende vragen:

- “Leila zit te kletsen en de juf zegt: “Niet zo kletsen Leila.” Even later zit Tico te kletsen en de reactie van je juf is: “Blijf jij na schooltijd maar even na!” Vinden jullie dat de juf Tico **rechtvaardig** behandelt? Leg het uit. Hoe zou het kunnen komen dat de juf zo reageert?
- Er zijn mensen die nog steeds vóór doodstraf zijn. Zij zeggen: “Als je iemand vermoordt, verdien je het zelf ook niet om te leven. Zij vinden **executie** dan ook een **rechtvaardiger** straf dan bijvoorbeeld levenslang. Anderen zeggen dat je nooit een ander van het leven mag beroven, ook niet als straf voor een ernstige

misdaad. Wat vinden jullie een **rechtvaardige** straf voor iemand die een moord heeft gepleegd?

- Amnesty International is een organisatie die vooral opkomt voor mensen die gevangen zitten vanwege hun politieke mening en daden. Amnesty International maakt zich sterk voor **amnestie** voor deze gevangenen, omdat volgens Amnesty International ieder mens recht heeft op zijn eigen mening en om die te uiten. In veel landen denkt de regering daar anders over en word je gevangen genomen, gemarteld of gedood door je mening te zeggen. Amnesty International maakt zich ook sterk voor een **rechtvaardige** behandeling van de gevangenen en is fel tegen slechte behandeling van de gevangenen. Iedereen, dus ook jij, kan via Amnesty International een brief schrijven aan zo'n regering om te vertellen dat je vóór **amnestie** van bepaalde gevangenen bent. Je kunt ook brieven schrijven naar sommige gevangenen zelf, om ze te laten weten dat je aan ze denkt. Zou jij een brief naar een regering of naar een gevangene willen schrijven? Waarom wel/niet?"

U houdt nog een kort gesprek samen met de leerlingen en u herhaalt alle nieuwe woorden.

Daarna neemt u de opdrachten op bladzijde 21 t/m 24 van het Werkboek samen door met de leerlingen.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Daarna zegt u:

“De rechter krijgt een verslag bij het **proces** van een verdachte van wat er precies gebeurd is om een zo **rechtvaardig** mogelijke uitspraak te kunnen geven.”

U vraagt:

“Waar zou je nog meer een verslag van kunnen schrijven?”

U zet een aantal goede antwoorden op het bord. Bijvoorbeeld:

een wedstrijd

een studiereis

een gesprek

een boek dat je gelezen hebt

een onderzoek

Daarna leest u de tekst bij opdracht 2 op bladzijde 65 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. De leerlingen maken dan een verslag voor de schoolkrant, over de vernielingen, in hun Taalschrift.

U laat daarna een paar leerlingen hun verslag voorlezen. U benadrukt de positieve punten.

Vervolgens neemt u opdracht 1 op bladzijde 76 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen. U vraagt:

“Waarom doen die vandalen zo?”

U laat de leerlingen reageren en u houdt een kort gesprek over hun reacties. Daarna herinnert u de leerlingen aan de vorige les Stellen in les 4 door op het bord te schrijven:

In een verslag schrijf je in de goede volgorde op wat er gebeurd is.

U vervolgt:

“Er staan in het gedicht bij opdracht 1 op bladzijde 76 van ons Taalleesboek ook ‘dingen’ die je niet kunt zien. Laten we die eens proberen te ontdekken.”

U leest het gedicht voor en de leerlingen geven aan om welke regels het gaat. (regel 2, 7, 8, 11 en 12)

U vat samen:

“Een verhaal of een verhalend gedicht is dus heel wat anders dan een verslag. Dit zijn enkele belangrijke verschillen.”

U schrijft op het bord:

<u>verhalend gedicht</u>	<u>verslag</u>
gebeurtenissen	gebeurtenissen in de goede volgorde
gevoelens van personen	-
gesproken taal (directe rede)	-
hoeft niet waar te zijn	moet waar zijn

U laat enkele leerlingen mondeling hun antwoorden geven bij opdracht 1 op bladzijde 76 van het Taalleesboek. U gaat steeds met de andere leerlingen na of de genoemde antwoorden in een verslag zouden passen.

Daarna leest u samen met de leerlingen het verhaal bij opdracht 2 op bladzijde 77 van het Taalleesboek. U vraagt wat Murat bedoelt als hij zegt: “Ik smeer hem.”

U vraagt waarom dit geen verslag is. U wijst de leerlingen hierbij op het bordschema. U vraagt even door naar de juiste volgorde van de gebeurtenissen. (2-1-3)

Dan zegt u:

“Stel je voor dat jij als journalist van deze gebeurtenis een verslag voor de krant moet maken. Je moet de gebeurtenissen in de

goede volgorde opschrijven, dat weet je. En de lezers van de krant willen ook niet weten wat iedereen precies gezegd heeft. Ze willen de hoofdzaken weten. Dat verslag moet je schrijven bij opdracht 2 op bladzijde 77 van het Taalleesboek.”

Omdat opdracht 2 op eigen kracht moet worden gemaakt, begeleidt u alleen individuele leerlingen die niet op gang komen.

De leerlingen maken ook de opdrachten op bladzijde 21 t/m 24 van het Werkboek.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 77 en 78

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat enkele leerlingen hun verslag voorlezen. De andere leerlingen letten erop of de verhaalkenmerken (gevoelens, gesprekken en gedachten) eruit zijn weggelaten of een chronologische volgorde is aangehouden.

U zegt:

“Wat nu weggelaten is, past beter in een verhaal of gedicht.”

Dan vraagt u:

“Wat lees je liever, een verslag of een verhaal? En waarom?”

U houdt een kort gesprek over de reacties van de leerlingen.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 65

2

een eigen verslag voor de schoolkrant waarin de gegevens uit de tekst verwerkt zijn

Taalleesboek 3, bladzijde 76 en 77

1

Twee jongens vernielen een fiets van een meisje, het zadel, de banden en de wielen worden kapotgemaakt. Dan horen ze iets en vluchten naar een andere straat waar ze zich verschuilen achter een heg. Even later kijken ze naar een rijtje auto's.

2

een verslag van de gebeurtenissen in de goede volgorde. Bijvoorbeeld: Drie jongens vernielen een caravan. Er komt een vrouw langs die wordt uitgescholden. Één van de jongens loopt weg. De andere twee gaan door met hun vandalisme. De vrouw heeft de politie gebeld. Agenten in een busje krijgen de opdracht eens te gaan kijken. Ze rijden erheen. Opmerking: het verslag kan ook in de verleden tijd geschreven zijn.

Extra oefening, Taalleesboek, bladzijde 77 en 78

extra 3

een zelfbedacht verhaal als vervolg op de tekst van opdracht 2

extra 4

een verslag gebaseerd op het verhaal van opdracht 3

extraplus 5

een vervolg in verhaalvorm op het gedicht van opdracht 1

Werkboek 9, bladzijde 21 t/m 24**1**

1 *nee*

2 *nee*

3 *nee*

2

1 *b*

2 *a Het zou onrechtvaardig zijn, omdat Jonathan niets gedaan heeft en dus zou het oneerlijk zijn als hij straf krijgt.*

3

1 *Het antwoord is persoonlijk, maar rechter 2 is het meest voor de hand liggende antwoord, omdat er te weinig bewijsmateriaal is*

2 *persoonlijk antwoord*

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de thuissituatie, uitzichtloos, het toekomstperspectief, in lichterlaaie staan, in vlammen opgaan, de zorgelijke toestand en een bedreiging vormen**.
- De leerlingen oefenen feiten, meningen, argumenten en de hoofdlijn van een betoog te onderscheiden.
- De leerlingen oefenen perspectief onderscheiden (voorbereidend literatuuronderwijs).
- De leerlingen oefenen enkele signaalwoorden in een betoog te onderscheiden.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Woordcluster 4; Woordweb 4, Woordspoor 4; Woordweb 4, Woordspoor 4 (gr. 8 Th. 1)

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 78 t/m 81
- Taaloefenschrift
- Werkboek 9, bladzijde 25 t/m 28

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 81 en 82

Betekenis van de woorden

de thuissituatie:	De thuissituatie is hoe het bij iemand thuis is. Bijvoorbeeld: Hoe de mensen in het huis leven, zijn ze rijk of arm, zijn ze slordig of netjes, enzovoort.
uitzichtloos:	Uitzichtloos is hetzelfde als hopeloos. Veel mensen zijn arm en hebben honger. Hun leven is uitzichtloos.
het toekomstperspectief:	Jouw toekomstperspectief zijn de kansen die je voor jezelf ziet in de toekomst.
in lichterlaaie staan:	Als iets in lichterlaaie staat, brandt het heel erg fel.
in vlammen opgaan:	Als iets in vlammen opgaat, brandt het helemaal af.
de zorgelijke toestand:	Een zorgelijke toestand is iets waarover mensen zich zorgen maken. Dat zij aldoor ziek is, is een zorgelijke toestand.
een bedreiging vormen:	Als iets een bedreiging vormt, kan dat gevaarlijk of nadelig zijn. bijvoorbeeld: De aanhoudende regen vormt een bedreiging voor de maisoogst. De kans is groot dat de maisoogst daardoor mislukt door teveel regen en overstromingen.

Start	5
--------------	----------

U vertelt:

“Ik ga jullie wat vertellen over mijn eigen huis: hoe mijn huis eruit ziet, wie er allemaal in wonen, of er huisdieren zijn, over mijn eigen ruimte, mijn lievelingsplek, enzovoort.”

Nadat u vertelt hebt over uw huis en hoe u leeft, vraagt u aan een paar leerlingen om te vertellen hoe het bij hen thuis is.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

Daarna zegt u:

“Ik heb jullie wat verteld over mijn eigen huis en een paar van jullie heeft dat ook gedaan. Dat noemen we je **thuisituatie**. Met **thuisituatie** bedoelen we: hoe je woont en met wie, bijvoorbeeld alleen met je moeder of met je vader en moeder. Of alleen met je vader. Misschien met een stiefvader of een stiefmoeder. Misschien horen er ook broertjes en zusjes in jouw **thuisituatie**. Sommige mensen in de wereld en op Aruba hebben een hopeloze **thuisituatie**. Bijvoorbeeld hun huis stort bijna in of ze wonen in een krot van wat stukken hout en plastic. Ze hebben niet genoeg geld om van te leven en hebben zieke kinderen die honger hebben. Hun **thuisituatie** noemen we **uitzichtloos**. **Uitzichtloos** betekent hopeloos. Er is geen hoop op een betere toekomst. Deze mensen hebben dan ook geen **toekomstperspectief**. **Toekomstperspectief** betekent: de kansen die je voor jezelf ziet in de toekomst. Mensen zonder **toekomstperspectief** zien geen kansen op verbetering voor zichzelf.”

U toont Woordweb 4 en u bespreekt de nieuwe woorden. U breidt het Woordweb uit samen met de leerlingen met behulp van geeltjes. Dit doet u als volgt. U vraagt:

“Hoe ziet je kamer eruit? Hoe zit de woonkamer eruit? Wie wonen er nog meer bij jullie thuis? Hebben jullie huisdieren? Wat is je lievelingsplekje in huis?”

U vervolgt:

“Weet je wat mijn **toekomstperspectief** is?” (U schetst uw **toekomstperspectief**.)

“Wat is jouw **toekomstperspectief**? Wat wil je worden? Wil je later trouwen? Wil je later kinderen? Waar wil je graag wonen? Denk je dat dat echt allemaal kan gebeuren?”

Nadat u samen met de leerlingen het Woordweb hebt uitgebreid, leest u het volgende verhaal voor:

Lisa is een meisje uit Colombia, dat ligt in Zuid-Amerika. Zij is vijf jaar oud. 's Morgens staat Lisa om vijf uur op. Eerst helpt zij haar moeder met de baby. Soms eet ze een stukje brood. Maar vaak is er niets te eten. Overdag werkt Lisa op de vuilnisbelt (dump). Daar zoekt ze glazen flessen waar ze geld voor kan krijgen. Op de vuilnisbelt is het warm en vies. Het stinkt er ook. Lisa gaat niet naar school. Ze speelt niet met vriendinnetjes. Ze hoopt dat mama vanavond iets te eten heeft voor de familie. Gisteravond was er een kommetje bonen voor iedereen. Dat was een heel feest. Om negen uur 's avonds valt Lisa uitgeput in slaap. Morgen is weer zo'n dag. Het leven van Lisa is **uitzichtloos**. Het lijkt niet dat het gaat veranderen of beter wordt voor haar.

Nadat u het verhaaltje over Lisa hebt voorgelezen, volgt een gesprekje met de leerlingen aan de hand van vragen zoals:

“Hoe zou Lisa zich voelen? Wat zou er als eerste moeten veranderen? Wat zouden wij er aan kunnen doen? Zouden er op Aruba ook mensen zijn met een **uitzichtloos** leven?”

U houdt nog een kort gesprekje en u herhaalt de nieuwe woorden. Daarna zegt u:

“Mensen met een **uitzichtloos** leven en die in zo'n situatie leven zoals Lisa, leven in een **zorgelijke toestand**. Een **zorgelijke toestand** is iets waar wij ons zorgen over maken. Zo'n leven zoals Lisa heeft, kan een **bedreiging vormen** voor haar zelf en voor haar gezondheid. Als iets een **bedreiging vormt**, kan het gevaarlijk of nadelig zijn. Glazen flesjes op de vuilnisbelt zoeken is niet gezond. Het is er warm en vies. Zulke mensen moeten aan hun **zorgelijke toestand** geholpen worden, vooral kinderen.”

U toont Woordweb 4 en u bespreekt de nieuwe woorden samen met de leerlingen.

U stelt de volgende vragen:

- “Kunnen jullie iets vertellen over een **zorgelijke toestand**?”
- Waarvoor **vormt** die **zorgelijke toestand** een **bedreiging**?”

U houdt nog een kort gesprekje en u herhaalt de nieuwe woorden.
Daarna zegt u:

“De **zorgelijke toestand** van Lisa is gevaarlijk omdat op de vuilnisbelt ook vaak vuur is om het vuil te verbranden. Hopen vuil **ontvlammen** vaak. **Ontvlammen** betekent dat het net begint te branden. Maar dan **staat** de hoop vuil **in lichterlaaie**! **In lichterlaaie staan** betekent dat het heel erg fel brandt. Als de hele hoop vuil in brand staat, dan zeggen we dat de hoop vuil **in vlammen is opgegaan**. **In vlammen opgaan** betekent dat het allemaal afbrandt.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. Nadat u de woorden hebt uitgelegd, gaat u een kort gesprek aan met de leerlingen. U vertelt bijvoorbeeld dat u wel eens langs de vuilnisbelt op Aruba reed en dat u een keer een hoop vuil zag **ontvlammen**, het was in brand. En na een poosje **stond** de hoop vuil **in lichterlaaie**.

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet geneigd zijn een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Heb jij wel eens meegemaakt dat er in jullie huis iets ging **ontvlammen** (zonder dat dit de bedoeling was)? Wat deden jullie toen?
- Ik heb net verteld over de vuilnisbelt. Heb jij wel eens iets **in lichterlaaie** zien **staan**? Vertel er iets over.
- Bekijk de volgorde van de woorden op de woordtrap. Wanneer denk je moet begonnen worden met blussen? En wanneer ben je te laat?

U houdt nog een kort gesprek en u herhaalt alle nieuwe woorden met behulp van de Woordwebben. Daarna bespreekt u de opdrachten op bladzijde 26 t/m 28 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Vervolgens zegt u:

“Pak even bladzijde 78 van jullie Taalleesboek voor je. Jullie lezen de tekst even voor jezelf.”

Ondertussen schrijft u op het bord:

feiten + mening + argumenten = de ... van de tekst

Nadat de leerlingen de tekst voor zichzelf hebben gelezen, legt u de moeilijke woorden uit die de leerlingen zijn tegengekomen. Daarna laat u ze de feiten uit de tekst zoeken. U laat een leerling de feiten opnoemen.

Daarna zegt u:

“Het gaat in deze tekst over feiten, meningen en argumenten, de hoofdlijn van een tekst en signaalwoorden. Zoals ik hier op het bord heb geschreven.”

U herhaalt even deze concepten.

Dan vraagt u wat er op het bord ingevuld moet worden. (hoofdlijn)

U laat nu een leerling de hoofdlijn van de tekst bij opdracht 1.1 op bladzijde 78 van het Taalleesboek weergeven. (Op ons schoolplein wordt veel vernield. Ik vind dat erg want het staat zo armoedig en zo kunnen wij niet werken.)

Vervolgens vraagt u:

“Wie zou deze tekst geschreven kunnen hebben?” (kind, leerkracht, directeur, ouder)

U laat enkele leerlingen reageren en u vraagt telkens naar hun argumenten.

Dan zegt u:

“De schrijver heeft geprobeerd ons naar het probleem te laten kijken door de ogen van iemand die bij de school hoort.”

Vervolgens laat u de leerlingen de teksten bij opdracht 2 op bladzijde 79 en 80 van het Taalleesboek opzoeken. U zegt:

“Lees de verhaaltjes en probeer te ontdekken wat ze met elkaar te maken hebben.”

Na het lezen vraagt u:

“Wat hebben deze verhaaltjes met elkaar te maken?” (Ze gaan over dezelfde gebeurtenis.)

“Waarom zijn deze verhaaltjes toch verschillend?” (omdat het lijkt of we er telkens door de ogen van iemand anders naar kijken)

Als de leerlingen het antwoord op de tweede vraag niet kunnen bedenken, stelt u de volgende vragen:

- “Door wiens ogen kijken we in tekst A naar het verbrande fietsenhok?” (Essa)
- “Door wiens ogen bekijken we het fietsenhok in tekst B?” (Jase)

U legt uit dat je vanuit verschillende standpunten naar een gebeurtenis kunt kijken. U kunt dit illustreren door een leerling midden in het lokaal te zetten en door een aantal andere leerlingen te laten vertellen wat ze van hun medeleerling zien. (voorkant, achterkant, zijkant, enzovoort)

U zegt:

“Op ongeveer dezelfde manier kan een schrijver een verhaal vertellen. Hij kan net doen of hij dit zelf heeft meegemaakt. In welke tekst gebeurt dit?” (tekst B)

“Dat noemen we dan het ‘ik-standpunt’ of het ‘ik-perspectief’.”

U schrijft op het bord:

ik-perspectief

U vervolgt:

“De schrijver kan ook iemand anders als hoofdpersoon nemen, zodat we alles door de ogen van die hoofdpersoon zien. Dit noemen we het ‘hij/zij-perspectief’. In welke tekst gebeurt dit?” (tekst A)

U schrijft op het bord:

hij/zij-perspectief

Dan zegt u:

“De schrijver kan ons dus door de ogen van verschillende personen laten kijken. ‘Door de ogen van’ noemen we in dit geval ‘perspectief’.

Door een ander perspectief te gebruiken ontstaat er steeds een ander verhaal, ook al gaat het over dezelfde gebeurtenis. Je beleeft zo'n gebeurtenis anders omdat het door iemand anders verteld wordt. Je weet hoe de hoofdpersoon denkt en voelt. Bij het 'ik-perspectief' weet je alleen wat de ik-persoon voelt en denkt en niet wat de andere personen uit het verhaal voelen en denken."

Hierna vertelt u dat er in deze les een aantal opdrachten staan over perspectief. En dat er verder ook enkele opdrachten gemaakt moeten worden over signaalwoorden.

U herhaalt dat signaalwoorden woorden zijn die zeggen: "Let op! Er komt iets belangrijks. Zoals: ten eerste, ten tweede, ten slotte, enzovoort."

Dan neemt u nog even kort de opdrachten op bladzijde 79 en 81 van het Taalleesboek samen door met de leerlingen. Bij opdracht 3 op bladzijde 81 staat in regel 8 dat de vandalen moedwillig spullen vernielen. U legt even uit wat 'moedwillig' betekent of u vraagt een leerling of hij/zij de betekenis van het woord kan uithalen uit de context. U vraagt ook of ze een ander woord weten dat hetzelfde betekent als moedwillig. (expres, met opzet)

U legt moeilijke woorden uit die de leerlingen zijn tegengekomen.

Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 79 en 81 van het Taalleesboek zelfstandig en ook de opdrachten op bladzijde 26 t/m 28 van het Werkboek. U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 81 en 82

Afsluiting	5
-------------------	----------

U sluit af door te vragen wat de leerlingen van de teksten vonden en wat ze in deze les geleerd hebben. U bespreekt de antwoorden van de opdrachten op bladzijde 79 en 81 van het Taalleesboek en de opdrachten op bladzijde 24 t/m 26 van het Werkboek.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 79 en 81

1.1

meningstekst

1.2

e In een meningstekst staan feiten, meningen en argumenten

1.3

De schrijver vindt vernielingen op school vreselijk, daar moet iets aan gedaan worden.

1.4

in de derde alinea

Het staat zo armoedig en het nodigt bijna uit om nog meer te vernielen en te bekladden.

Kinderen maar ook leerkrachten en juffen kunnen niet goed werken in zo'n gore omgeving.

2

eigen mening e argument

extra oefening, Taalleesboek, bladzijde 81 en 82

extra 4

1 door de ogen van de hoofdpersonen Janice en Inge

2 hij/zij-perspectief

extra 5

eigen mening en argument

extraplus 6

de tekst van opdracht 4 vanuit het ik-perspectief geschreven

Werkboek 9, bladzijde 26 t/m 28

1

1 eigen situatie

2

	<i>thuissituatie van Lucio</i>	<i>thuisituatie van Nathal</i>	<i>mijn thuissituatie</i>
<i>wonen</i>	<i>kleine flat in de stad eigen kamer</i>	<i>huis bij het park tuin met vijver deelt kamer met zusje</i>	<i>eigen tekst</i>
<i>familie</i>	<i>ouders gescheiden woont alleen met moeder</i>	<i>vader en moeder drie zusjes</i>	<i>eigen tekst</i>
<i>hobby of dieren</i>	<i>pianospelen 2 poezen 1 hond</i>	<i>Vader kijkt naar sport op tv. goudvissen</i>	<i>eigen tekst</i>

2

zinnen 1, 2, 3, 5 en 6 zijn niet waar, zinnen 4,7, en 8 zijn waar

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordsvormen.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op *-ice*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op *-isch(e)*.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 9, bladzijde 29 t/m 33
- Spellinghulp

Opmerking:

Lesdoel 1 is in klas 5 en 6 al eerder behandeld.

Bij lesdoel 2 worden de vier woorden die eindigen op *-ice* behandeld. Deze woorden komen voor het eerst aan de orde.

Lesdoel 3 is al eerder aan de orde geweest en wordt hier herhaald in combinatie met lesdoel 2.

Start**5**

U zegt:

“Ik noem vier zinnetjes. Let vooral op de persoonsvormen van die zinnetjes. Ik wil weten of het een *den-* of een *ten-*werkwoord is.

De zinnetjes zijn:

- Wij vinden een vreemd voorwerp.
- De juf verbiedt ons te praten.
- De tankwagen verspreidde een enorme stank.
- Ik verraad jou niet.”

(Het zijn allemaal *den-*werkwoorden)

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

U zegt:

“Ik noem een *den-*werkwoord. Jullie bedenken een korte zin met een persoonsvorm in de tegenwoordige tijd enkelvoud van dat werkwoord. Het hele *den-*werkwoord is *snijden*.”

De leerlingen bedenken zinnen met *snijd* of *snijdt*. U kiest een paar geschikte zinnen uit en schrijft deze op het bord. Bijvoorbeeld: *Ik snijd me aan iets scherps. Hij snijdt een tak af.*

U omcirkelt de persoonsvormen *snijd* en *snijdt* en wijst op de verschillende schrijfwijzen.

U herhaalt deze procedure met het *den*-werkwoord *redden*.

Stap 2

U legt aan de hand van de voorbeeldzinnen op het bord uit wanneer je *snijd* en *red* schrijft en wanneer *snijdt* en *redt*. Het gaat hierbij enerzijds om zinnen waarin *ik* het onderwerp is en anderzijds om zinnen waarin *een ander* het onderwerp is.

Let op:

Zinnen met het achtergeplaatste *jij* of *je* en zinnen in de gebiedende wijs, blijven nog buiten beschouwing.

Wijs erop dat de persoonsvormen van *den*-werkwoorden met een /t/-klank aan het einde in de verleden tijd altijd met een *d* worden geschreven.

Stap 4

U laat de leerlingen korte zinnen bedenken met de volgende persoonsvormen; *braad, broedt, verbreedt, bind*.

Bij elke persoonsvorm zeggen enkele leerlingen hun bedachte zin. U bespreekt steeds kort of de zin juist is.

U laat een leerling in eigen woorden vertellen waarop je moet letten als je een persoonsvorm van een *den*-werkwoord eindigend op /t/ hoort. (Je moet eerst nagaan of de persoonsvorm in de tegenwoordige tijd staat. Als dit zo is, schrijf je de /t/-klank met *d* als er ik in de zin staat. In alle andere gevallen schrijf je de /t/-klank met *dt*. Als de persoonsvorm in de verleden tijd staat, schrijf je altijd *d*.)

U neemt nog een keer de persoonsvorm-kaart op bladzijde 20 van de Spellinghulp met de leerlingen door, voordat ze zelfstandig of in tweetallen de opdrachten 1, 2 en 3 op bladzijde 29 en 30 in het Werkboek maken.

Kern – Instructie 2

20

Stap 1

U maakt samen met de leerlingen opdracht 6 en 7 op bladzijde 32 en 33 in het Werkboek. U leest eerst de woorden in het hok voor, daarna leest u de woorden samen en bespreekt u de betekenis. Vervolgens zoekt u samen met de leerlingen het juiste woord bij de juiste zin.

Stap 2

U zegt:

“Je moest hier woorden invullen die op */iesu/* eindigen. Soms eindigen die woorden op *ice* en soms op *ische*. De woorden staan boven de invulzinnen. Het was dus niet zo moeilijk om ze zonder fouten op te schrijven. Maar hoe kun je nu weten of een woord op */iesu/* met *ice* of met *ische* geschreven moet worden? Je schrijft *ische* als hetzelfde woord ook bestaat met de uitgang *isch (/ies/)*. Je schrijft dus *tropische* en *logische*, omdat *tropisch* en *logisch* ook bestaan. Woorden eindigend op *–ice* kun je niet korter maken. Je schrijft *actrice* en *conductrice*, omdat */aktries/* en */konduktries/* geen bestaande woorden zijn.”

U schrijft de vier woorden eindigend op *–ice* op het bord:

actrice conductrice directrice inspectrice

U vertelt dat de woorden qua betekenis ook overeenkomsten hebben. Zien de leerlingen die overeenkomsten ook? (Het zijn vier beroepen en het zijn vrouwelijke beroepen.) De leerlingen schrijven ieder woord drie keer bij opdracht 7 in hun werkboek.

extra oefening:

De leerlingen maken opdracht 4 en 5 op bladzijde 30 en 31 van het Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

De leerlingen nemen bladzijde 6 van de Spellinghulp voor zich. In tweetallen spelen ze het spel galgje met woorden uit de categorie woorden met *wr*.

<p>Didactische tip</p> <p>Woorden die misschien wat extra uitleg nodig hebben:</p> <p>actrice: Een actrice speelt een rol in een toneelstuk of film. Een vrouw noem je actrice, een man acteur.</p> <p>conductrice: Een conductrice controleert de kaartjes in de trein of tram. Een vrouw noem je conductrice, een man conducteur.</p> <p>directrice: Een directrice is de baas van een bedrijf of een school. Een vrouw noem je directrice, een man noem je directeur.</p> <p>inspectrice: Een inspectrice inspecteert dingen voor haar werk. Als iets niet in orde is, moet zij daar iets aan doen. Een vrouw noem je inspectrice, een man noem je inspecteur.</p>	je
--	----

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek 9, blz 29 t/m 33

1

1 lig – lag – liggen

2 hoort – hoorde – horen

3 heeft – had – hebben

4 laten – lieten – laten

5 weet – wist – weten

6 is – was – zijn

7 moest – moest – moeten

3

Ik verander.

Ik veranderde.

Een ander verandert.

Een ander veranderde.

Wij veranderen.

Wij veranderden.

Ik hoor.

Ik hoorde.

Een ander hoort.

Een ander hoorde.

Wij horen.

Wij hoorden.

Ik vind.

Ik vond.

Een ander vindt.

Een ander vond.

Wij vinden.

Wij vonden.

4

zelfverzonnen zinnen. Het gaat erom dat het onderwerp bij de persoonsvorm past.

5

1 *Jelle kleedt zich aan.*

2 *Even denkt hij: Waar bevind ik mij?*

3 *Maar dan weet hij het weer. Hij bevindt zich op de boerderij van opa en oma.*

4 *Straks voed ik de kuikens, bedenkt hij.*

5 *En later verbrand ik afval.*

6 *Hij vindt het hier super.*

7 *Er is elke dag wel wat anders te doen.*

8 *Morgen rijdt hij met de boer op de tractor.*

9 *Wat Jelle betreft, houdt de vakantie nog lang niet op.*

6

1 *tropische*

9 *conductrice*

2 *Belgische*

10 *typisch*

3 *actrice*

11 *Russische*

4 *medisch*

12 *logische*

5 *automatisch*

13 *kritische*

6 *inspectrice*

14 *historisch*

7 *romantisch*

15 *directrice*

8 *Olympische*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen de vereiste hoofdletters en leestekens te plaatsen in zinnen met directe rede, ook wanneer deze onderbroken is.
- De leerlingen oefenen bij de interpunctie onderscheid te maken tussen zinnen met directe en indirecte rede.
- De leerlingen oefenen de betekenis van een aantal verbindingswoorden (bovendien, zelfs, ook, integendeel, echter, toch, dus en trouwens) te begrijpen en deze ook zelf te gebruiken.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 82 en 83
- Taaloefenschrift
- Werkboek 9, bladzijde 34 t/m 36

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 84

Start**5**

U schrijft de volgende zin op het bord:

die spuitbus riep de agent boos had jij in je hand

U zegt:

“Bekijk deze zin eens goed. Wat kun je me vertellen over deze zin?” (Het heeft geen hoofdletter, geen punt; de agent zegt iets, maar er zijn geen aanhalingstekens.)

U houdt een kort gesprek over de reacties van de leerlingen.

Kern – Instructie 1**35**

Daarna vraagt u:

“Welke hoofdletters en leestekens horen er in deze zin? Wie kan de leestekens op de goede plaats zetten?”

U geeft een leerling de beurt om de leestekens te zetten. (“Die spuitbus”, riep de agent boos, “had jij in je hand!”)

De andere leerlingen kijken of dit goed gebeurt. Daarna zegt u:

“Deze les gaat over leestekens en vooral het plaatsen van aanhalingstekens”

U wijst erop dat de zin die de agent uitsprak onderbroken wordt door de woorden ‘riep de agent boos’. Hij riep dus eigenlijk: “Die spuitbus had jij in je hand!”

Omdat dat één zin is, wordt ‘had’ in de zin op het bord met een kleine letter geschreven en niet met een hoofdletter.

U schrijft de volgende zin op het bord en u vraagt of die wel goed is:

Hamid zegt dat hij het niet weet. (Deze zin is goed. Er mogen geen aanhalingstekens in! ‘dat hij het niet weet’ is immers niet precies wat Hamid zegt.)

U vraagt wat Hamid precies gezegd heeft en schrijft ook deze zin op het bord. U laat beide zinnen vergelijken.

Hamid zegt dat hij het niet weet.

Hamid zegt: “Ik weet het niet.”

U schrijft hierna de volgende drie zinnen op het bord:

- 1 Hij zegt Ik moet me zaterdag om half negen melden.**
- 2 Ik moet me zaterdag om half negen melden zegt hij.**
- 3 Zaterdag zegt hij moet ik me om half negen melden.**

U laat de leerlingen aangeven welke leestekens er ontbreken.

(1 Hij zegt: “Ik moet me zaterdag om half negen melden.”

2 “Ik moet me zaterdag om half negen melden”, zegt hij.

3 “Zaterdag”, zegt hij, “moet ik me om half negen melden.”)

U vraagt:

“Hoe kun je nu in een zin met ‘dat’ vertellen wat ‘hij’ (Hamid) gezegd heeft?”

U laat de volgende zin afmaken:

Hij zegt dat ... (Hij zegt dat hij zich zaterdag om half negen moet melden.)

In deze zinnen hoeven dus geen aanhalingstekens gezet te worden.

Ter oefening laat u de leerlingen de volgende zinnen overschrijven in hun schrift en waar nodig voorzien van aanhalingstekens.

- 1 Tamara zei ik vind het niet leuk.**
- 2 Ze zei dat ze het niet leuk vond.**
- 3 Op woensdagmiddag zei ze kan ik voorlopig niet meer spelen.**
- 4 Tamara zei dat ze niet meer kon spelen.**

(1 Tamara zei: “Ik vind het niet leuk.” 2 Ze zei dat ze het niet leuk vond. 3 “Op woensdagmiddag”, zei ze, “kan ik voorlopig niet meer spelen.” 4 Tamara zei dat ze niet meer kon spelen.)

U bespreekt de opdrachten op bladzijde 82 en 83 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. Daarna zegt u:

“Naast aanhalingstekens in een zin hebben we ook verbindingswoorden, zoals ‘bovendien’, ‘echter’, ‘trouwens’ enzovoort. We gaan oefenen met deze woorden. Dat hebben we al eerder gedaan in thema 8.”

U neemt de opdrachten op bladzijde 34 t/m 36 van het Werkboek samen door met de leerlingen. Daarna maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 82 en 83 in het Taalleesboek en de opdrachten op bladzijde 34 t/m 36 van het Werkboek zelfstandig. Opdracht 3 op bladzijde 36 van het Werkboek kunnen de leerlingen in tweetallen maken. U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 84

Afsluiting	5
-------------------	----------

De antwoorden van de opdrachten op bladzijde 82 en 83 van het Taalleesboek worden gecontroleerd en besproken. De hoofdletters en de goede interpunctie worden in de zinnen op het achterbord aangebracht. Daarna bespreekt u de antwoorden van de opdrachten op bladzijde 34 t/m 36 van het Werkboek. U gaat na welke verbindingswoorden de leerlingen nog moeilijk vinden.

Didactische tip:

U heeft vooraf de zinnen op bladzijde 82 en de gekleurde zinnen op bladzijde 83 uit het Taalleesboek op het achterbord geschreven.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 82 en 83

1

1 “Waarom zit jij hier?” vraagt Hamid aan een blond meisje.

2 “Ik ben stom geweest”, zegt het blonde meisje.

3 Ze zegt: “Ik heb een auto bekrast.”

4 Ze vervolgt: “Dat kwam omdat ik vreselijk kwaad was.”

2

- 1 "Ik heet Tamara", zegt het meisje.
 2 "En ik", zegt Hamid, "heet Hamid Dirks."

- 3 Tamara vraagt: "Wat heb jij gedaan?"
 4 Hamid antwoordt: "Ik heb graffiti op muren gespoten."

3

- "We gaan beginnen", zegt ze vriendelijk, "met het invullen van een formulier."
 "Ik was zo boos op mijn moeder", zegt ze, "dat ik een steen pakte en krassen op een auto maakte."
 "Je moet tien woensdagmiddagen in een verzorgingshuis werken", zegt de mevrouw.
 "Meld je morgen maar bij de directeur."
 "Ik ben blij", zegt ze, "dat ik niet in de gevangenis hoef."

extra oefening, Taalleesboek 3, bladzijde 84**extra 4**

- "Vertel me eens", zegt meneer De Wilde, "waarom je die muren hebt beklad."
 Hij zegt: "Het was gewoon leuk om te doen."
 "Je snapt zeker wel dat je hiervoor gestraft wordt", zegt hij.
 "Je moet twee maanden elke zaterdag papier prikken en afval opruimen", zegt hij.

extra 5

een zelfbedacht verhaalvervolg met een juist gebruik van aanhalingstekens en andere leestekens

extraplus 6

een zelfbedachte dialoog tussen mevrouw Boerma en meneer De Wilde met een juist gebruik van aanhalingstekens en andere leestekens.

Werkboek 9, bladzijde 34 t/m 36**1**

1 ook	3 integendeel	5 dus	7 echter
2 zelfs	4 toch	6 trouwens	

2

zinnen met:

1 trouwens	2 bovendien	3 dus	4 ook	5 echter

De woordvolgorde verandert soms. (in 2 en eventueel 5)

3

zelfbedachte zinnen die passen bij de gegevens

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **tot ergernis zijn** en **tot vreugde zijn**.
- De leerlingen oefenen feiten, meningen, argumenten en de hoofdlijn van een betoog te onderscheiden.
- De leerlingen oefenen perspectief te onderscheiden (voorbereidend literatuuronderwijs).
- De leerlingen oefenen enkele signaalwoorden in een betoog te herkennen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Woordcluster 5

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 87 t/m 90
- Taalschrift

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 91 en 92

Vorbereiding

- Youtube film: <https://youtu.be/INerQAEOhOI> "Feest"

Betekenis van de woorden

tot ergernis zijn: Je bent iemand tot ergernis, als hij zich aan jou ergert.

tot vreugde zijn: Je bent iemand tot vreugde, als hij blij van je wordt.

Start**5**

U toont de film over feest. Daarna vraagt u:

“Wie kan wat vertellen over de film? Wat heb je op de film gezien?”

U laat de leerlingen reageren en u houdt een kort gesprek over hun reacties. Daarna vraagt u:

“Wie heeft eens een feest meegemaakt dicht bij huis en er was heel veel lawaai. Hoe heb je je toen gevoeld?”

U laat de leerlingen reageren en hun mening uiten.

Kern – Instructie 1**15**

Daarna zegt u:

“Ik heb gemerkt dat sommige van jullie het niet leuk vonden en dat je niet goed kon slapen om de volgende morgen vroeg wakker te worden om naar school te gaan.”

U vervolgt:

“Ik heb ook zoiets meegemaakt gisteravond. Die burens **zijn** mij vaak **tot ergernis**. Met andere woorden: ik erger me aan hen. Ik **ben** mijn burens misschien ook wel eens **tot ergernis**, maar vast niet zo vaak als zij mij **tot ergernis zijn!** Die burens van mij wonen er nog niet zo lang.

Eerst woonde er een familie met twee leuke kinderen. Die burens **waren** mij **tot vreugde**. Ik werd er blij van.

De kinderen wisten vaak mijn auto, zomaar, als verassing. Dan gaf ik ze iets lekkers of zakgeld. Zo liet ik zien dat ik er blij mee was. Ik denk nog wel eens aan die leuke burens, als ik weer eens wakker lig door het lawaai van de nieuwe burens. Één ding is duidelijk: je kunt beter burens hebben die je **tot vreugde zijn**, dan burens die je **tot ergernis zijn!**”

U toont Wordweb 5 en u bespreekt de nieuwe woorden. U breidt de woordkast samen uit met de leerlingen.

U stelt de volgende vragen:

- “**Ben** jij wel eens **iemand tot ergernis** (thuis bijvoorbeeld)? Hoe? Wanneer? Wie?”
- Wat moet je dan doen om diegene weer **tot vreugde te zijn?** (bijvoorbeeld: je eigen kamer opruimen)
- “Hoe zie je dat iemand zich ergert?” (boze, geërgerde blik, zuchten, samengeknepen mond)
- “Hoe zie je dat iemand blij is?” (lachen, vreugdedansje, juichen)

U herhaalt de nieuwe woorden samen met de leerlingen.

Kern – Instructie 2

20

U vervolgt:

“Iemand **tot ergernis zijn** kunnen we ook lezen in het verhaal op bladzijde 87 van ons Taalleesboek. Bij dit verhaal en de verhalen op de volgende bladzijdes moet je kunnen bepalen uit welk perspectief het verhaal geschreven is. Het gaat ook over zaken die al eerder aan bod zijn gekomen: feiten, meningen en

argumenten, de hoofdlijn van de teksten en het voorkomen van signaalwoorden.”

U peilt even of de leerlingen nog weten wat met ik-perspectief en hij/zij perspectief (les 9) wordt bedoeld.

Daarna leest u samen met de leerlingen de tekst op bladzijde 87 van het Taalleesboek. Daarna houdt u een kort gesprek samen met de leerlingen over de inhoud van het verhaal. U legt mogelijk moeilijke woorden uit en u behandelt de opdrachten op bladzijde 88 samen met de leerlingen.

Daarna zegt u:

“Nu gaan jullie de tekst bij opdracht 3 op bladzijde 89 voor jezelf lezen.”

Daarna vraagt u:

“Wie kan kort samenvatten hoe mevrouw De Roo over het plan van haar buurman denkt? Staat deze samenvatting ook zo in de tekst?” (ja, achter ‘Kortom’ in regel 13)

U legt uit dat ‘kortom’ een nieuw signaalwoord is. Het betekent ‘kort gezegd’. Erna volgt in de tekst altijd een samenvatting of conclusie. In les 9 is ook al zo’n signaalwoord voorgekomen. U vraagt wie nog weet welk woord dit was.

(samenvattend) (in regel 16 van de tekst op bladzijde 81 van het Taalleesboek)

Daarna bespreekt u opdracht 2 en 3 op bladzijde 89 en 90 van het Taalleesboek.

Naar aanleiding van opdracht 3 op bladzijde 89 van het Taalleesboek, geeft u nog enkele voorbeelden van signaalwoorden en laat u de leerlingen aangeven of hier sprake is van een opsomming, tegenstelling, verklaring of samenvatting.

U schrijft op het bord:

Ten eerste ..., ten tweede ..., ten derde ... (opsomming)

Daarom moeten vandalen streng gestraft worden. (verklaring, reden)

Niels mocht mee. Maar hij wou niet. (tegenstelling)

Hoewel zij het niet met hem eens is, kan ze goed met hem opschieten.
(tegenstelling)

U laat de leerlingen daarna zelf zinnen bedenken met deze signaalwoorden.

Daarna maken de leerlingen opdracht 2 en 3 op bladzijde 89 en 90 van het Taalleesboek zelfstandig in hun Taalschrift. U biedt hulp waar nodig is. Bij de vierde vraag van opdracht 2 op bladzijde 89 van het Taalleesboek probeert u een korte discussie op gang te brengen, waarbij u de leerlingen erop wijst dat ze hun mening ook met argumenten moeten onderbouwen.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 91 en 92

Afsluiting	5
-------------------	----------

De antwoorden van de opdrachten op bladzijde 89 en 90 van het Taalleesboek worden gecontroleerd en besproken. Bij de derde vraag van opdracht 2 op bladzijde 89 van het Taalleesboek controleert u of de hoofdlijn bestaat uit feiten, meningen en argumenten en of de term 'ophoesten' begrepen is.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 88 t/m 90

1.1

a door de ogen van de hoofdpersonen Sander, Niels en Dennis, want in het verhaal staat hoe zij het beleven

1.2

hij/zij-perspectief

1.3

Het woord perspectief betekent hier: Kijken door de ogen van.

2

1 meningstekst

2 - feiten: groepen jongens kruipen op het dak van De Ekkel, ze maken dingen stuk;

- meningen: er moet iets gedaan worden aan de vernielingen, de jeugd moet zich, net als iedereen, aan de regels houden;

- argumenten: als je niks doet, denken ze dat alles mag, het gaat van kwaad tot erger, het kost handenvol geld.

3 Er kruipen steeds jongens op het dak van De Ekkel en ze maken dingen stuk. Daar moet iets aan gedaan worden, want de jeugd moet weten dat er regels zijn waar iedereen zich aan moet houden.

4 eigen mening en argumenten

3

kortom-samenvatting

daardoor-verklaring

hoewel-tegenstelling

samenvattend-samenvatting

daarbij-opsomming

Extra oefening, Taalleesboek 3, bladzijde 91 en 92

extra 4

1 omdat dit volgens haar tot meer vernielingen leidt

2 eigen mening en argumenten

extra 5

1 ik-perspectief

2 onze en ik

3 eigen mening en argument

extraplus 6.1

het ingrijpen van buurtbewoners bij vandalisme

extraplus 6.2

eigen tekst met gebruik van signaalwoorden

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen de betekenis van moeilijke woorden te achterhalen door de zelf gevonden betekenis (door vooruit- of terug te lezen, door het samengestelde woord te splitsen, door met je groepsgenoot te overleggen, door te kijken of het woord in de tekst past) te vergelijken met die in het woordenboek.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 92 t/m 95
- Taalschrift

Vorbereiding

- per twee leerlingen een woordenboek (Van Dale Juniorwoordenboek)

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 95 en 96

Start**5**

U vraagt:

“Wat moet je weer doen om achter de betekenis van een woord te komen?” (bedenken wat een moeilijk woord zou kunnen betekenen, het woord opzoeken in het woordenboek, de betekenis uit het woordenboek kiezen die het beste past bij het moeilijke woord in de tekst, vergelijken of de zelfbedachte betekenis dezelfde is als die uit het woordenboek)

U herhaalt ook de afspraak:

- “Je mag het woord pas opzoeken als je de goede betekenis van een woord echt niet weet.
- Eerst moet je nagaan of je de betekenis kunt vinden:
 - door vooruit- of teruglezen;
 - door het samengestelde woord te splitsen;
 - door met je groepsgenoot te overleggen;
 - door te kijken of het woord in de tekst past.”

Kern – Instructie**35**

U laat de leerlingen bladzijde 92 t/m 95 van het Taalleesboek opzoeken en u loopt globaal de opdrachten met hen door.

Bij opdracht 1 en 2 op bladzijde 92 en 93 van het Taalleesboek moeten de leerlingen in tweetallen werken. U stelt de tweetallen samen.

U leest samen met de leerlingen de twee teksten: ‘De gevolgen voor de daders’ en ‘De gevolgen voor de slachtoffers’. U legt eventuele moeilijke woorden uit. Daarna zegt u:

“Alle opdrachten gaan als volgt: Om de beurt (bij opdracht 1 en 2) lees je een stukje tekst tot je een gekleurd woord of een schuingedrukt woord tegenkomt. De zin waar het moeilijke woord in staat, lees je.

Van de gekleurde woorden kun je de betekenis vinden in het woordenboek. De schuingedrukte woorden staan niet in het woordenboek. De betekenis daarvan kun je vinden met behulp van de antwoorden die onder de tekst staan.”

U wijst de leerlingen erop dat er ook moeilijke woorden in de tekst voor kunnen komen die niet gekleurd of schuingedrukt zijn. Ook die woorden moeten ze opschrijven en de betekenis proberen te achterhalen.

U laat nu de richtlijnen 1 t/m 5 op bladzijde 92 van het Taalleesboek lezen. Daarna laat u de eerste alinea van de tekst bij opdracht 1.1 op bladzijde 92 van het Taalleesboek lezen en volgens de richtlijnen behandelen.

Tevens wijst u erop dat sommige woorden niet letterlijk te vinden zijn in het woordenboek.

U laat de leerlingen nog eens in hun eigen woorden vertellen wat ze moeten doen. Van sommige woorden staan de betekenissen niet letterlijk in het woordenboek. Dat geldt voor de woorden met een verklaring tussen haakjes. Daarna maken de leerlingen de opdrachten op bladzijde 92 t/m 95 zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 95 en 96

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt enkele betekenissen van de moeilijke woorden met de hele groep, met ingebrip van hun eigen moeilijke woorden.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 92 t/m 95

1.1

gekleurde woorden volgens Van Dale Juniorwoordenboek:

(de) consequenties: logische gevolgen

(het) delict: een misdaad

(het) verhoor: iemand die gearresteerd is, allerlei vragen stellen

(het) proces-verbaal: een verslag van een overtreding of een misdaad

(de) berisping: een standje (berispen: iemand zeggen dat hij zich niet goed gedraagt)

(de) boete: geld dat je voor straf moet betalen

cellulaire: - (celstraf; cel: een klein kamertje waarin een gevangene wordt opgenomen)

(de) tuchtschool: een school waar er streng op wordt gelet of iedereen gehoorzaam is/zich aan de regels houdt

1.2

1 a niet eerder dan

2 b de hulp vragen van iemand

3 b de kosten moeten betalen

2.1

gekleurde woorden volgens Van Dale Juniorwoordenboek:

polijsten: gladmaken en laten glanzen door het te schuren met heel fijn schuurpapier

financiën: je geld

zich in de schulden steken: - (geld lenen dat je aan iemand terug moet betalen; schuld: geld dat je nog aan iemand moet betalen)

2.2

1 a een schade aan de dingen of de spullen van iemand

2 b een geestelijke schade (Iemand moet steeds denken aan wat er gebeurd is, waardoor hij bijvoorbeeld slecht slaapt of angstig is geworden.)

3 a vaak

4 a metaal met een hamer recht slaan

5 b zich zonder de hulp van anderen zien te redden

extra oefening, Taalleesboek, bladzijde 95 en 96

extra 3.1

gekleurde woorden volgens Van Dale Juniorwoordenboek:

(de) show: een feestelijke voorstelling waarbij mensen zingen, dansen en toneelstukjes spelen;

(de) gevolgen: iets wat vanzelf gebeurt, doordat er eerst iets anders is gebeurd;

verantwoordelijk: als je ergens voor verantwoordelijk bent, moet jij ervoor zorgen dat het gebeurt;

(de) omzet: het geld dat het bedrijf verdient.

extra 3.2

1 a ergens zijn

2 a rustig en prettig

3 b Steeds meer winkeliers gaan weg.

4 a wordt armoedig, gaat achteruit

extraplus 4

zelfbedachte zinnen met zelfgekozen woorden uit opdracht 1, 2 en 3

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **bluffen, de storing, de handeling** en **eigenhandig**.
- De leerlingen oefenen zinnen met en zonder lijdenvoorwerp te onderscheiden.
- De leerlingen oefenen het lijdend voorwerp in zijn meest simpele vorm (meestal bestaande uit een zelfstandig naamwoord, al dan niet voorafgegaan door een lidwoord) te herkennen.
- De leerlingen oefenen een gegeven lijdend voorwerp langer te maken.
- De leerlingen oefenen zinnen af te maken door een lijdend voorwerp toe te voegen.
- De leerlingen oefenen kennis te maken met het begrip meewerkend voorwerp.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 5, Woordspoor 5; Woordweb 1, Woordspoor 1 (gr. 8, Th. 7)

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 97 t/m 99
- Taalschrift
- Werkboek 9, bladzijde 37

Extra oefening

- Taalleesboek 3, bladzijde 99 en 100

Betekenis van de woorden:

bluffen:	Bluffen betekent: zeggen dat je iets durft of kan. Maar dat is niet helemaal waar.
de storing:	Als er een storing is, werkt iets niet of niet goed. bijvoorbeeld: Door een stroomstoring gingen de lichten op straat uit.
de handeling:	De handeling is iets wat je doet. bijvoorbeeld: Om de wasmachine aan te zetten, moet je drie handelingen verrichten: de deur dichtdoen, het programma instellen en op de knop drukken.
eigenhandig:	Als je iets met eigen handen hebt gemaakt of gedaan, noemen we dat eigenhandig. Bijvoorbeeld: Mijn vader is erg trots omdat hij de kast zelf heeft gemaakt.

Start**5**

U zegt:

“Wij hebben allemaal vrienden. Maar tussen onze vrienden hebben we een paar die echt alles durven. Ze zijn waaghalzen. Wie van jullie heeft zulke vrienden of vriendinnen?”

U laat de leerlingen reageren en u houdt een kort gesprek over hun reacties.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U vervolgt:

“We hebben dus vrienden of vriendinnen die ook denken dat ze echt alles kunnen en weten. Ze zeggen wel dat ze alles durven, maar zou dat echt zo zijn? Soms is het niet zo. Zulke vrienden of vriendinnen kunnen heel goed **bluffen**.

Bluffen betekent: zeggen dat je iets durft of kan, terwijl het niet helemaal waar is.”

U bespreekt het nieuwe woord **bluffen** aan de hand van het Woordweb. U houdt een kort gesprek en u vertelt:

“Ik schep niet graag op en **bluffen** doe ik ook niet graag. Stel je voor dat ik zou zeggen: “Ik kan jullie makkelijk met één hand optillen, wedden?”
Dat zou **bluffen** zijn!”

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. U vraagt:

“Maak je wel eens mee dat iemand **bluft** en jij dat merkt? **Bluf** jij wel eens? Vertel er over.”

U vervolgt:

“Op de tv zie je ook vaak films of programma’s waarbij mensen **bluffen**.
Laatst wilde ik heel graag een tv-programma zien en net op dat moment deed mijn tv het niet. Er was weer eens **storing** in mijn tv-toestel. Het is al een oude tv en hij doet het niet meer goed. Als hij stoort, los ik het meestal op door middel van de volgende **handeling**: ik geef een keiharde klap op het toestel. Maar deze keer hielp dat niet. Het maken van een kapotte tv is een ingewikkelde reparatie. Je hebt mensen die alles wat stuk is in huis zelf maken. Zij repareren alles wat stuk is **eigenhandig**. Zij maken het dus zelf, met hun eigen handen. Tja, een kapotte lamp vervangen lukt me wel, maar een tv repareren ... nee, dat kan ik niet. Ik moest die avond mijn tv-programma dus missen!”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb. U houdt een kort gesprek met de leerlingen. U vertelt bijvoorbeeld dat u het niet altijd aandurft om de **storing** in een elektrisch apparaat

eigenhandig te onderzoeken en te repareren. Dus om het zelf te doen, want het kan tenslotte behoorlijk gevaarlijk zijn.

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Monteurs die elektrische apparaten repareren, zijn vaak de held van de dag. Bijvoorbeeld een **storing** in de airco verhelpen, zodat de airco weer koude lucht kan blazen. Zou het een baan zijn voor jou, **storingsmonteur**, dus iemand die apparaten repareert? Waarom wel/niet?
- Stel je voor ... Thuis lenen jullie van vrienden een gloednieuwe beamer om daarmee een voetbalwedstrijd op groot scherm te zien. Je zult het ding wel even installeren. Je bent te ongeduldig om de gebruiksaanwijzingen door te nemen en daardoor doe je een verkeerde **handeling**. Er is meteen een **storing** in het apparaat. Zul je de waarheid zeggen, doe je of je van niks weet of probeer je **eigenhandig** de storing te verhelpen?
- Vaak lukt het niet om apparaten **eigenhandig** te repareren. De reparatie moet je overlaten aan iemand die er meer van weet en het apparaat goed kent. Maar zelfs zo iemand lukt het niet altijd om bijvoorbeeld een storing in de auto te verhelpen. En na een paar kilometers sta je dan aan de kant van de weg met de auto. Heb je dat weleens meegemaakt? Vertel er iets over.

U houdt nog een kort gesprek samen met de leerlingen en u herhaalt alle nieuwe woorden.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

Vervolgens leest u samen met de leerlingen de tekst op bladzijde 97 van het Taalleesboek. Daarna geeft u leesbeurten. U legt mogelijk moeilijke woorden uit. Vervolgens herhaalt u wat een lijdend voorwerp is aan de hand van een voorbeeldzin die u op het bord schrijft:

Reinier pakt ... (zijn schrift)

U zegt:

“De zin is niet af. Er moet iets bij om een goede zin te krijgen. Het lijdend voorwerp is het antwoord op de vraag: “Wat + ‘gezegde’ + ‘onderwerp’?”

In de voorbeeldzin is ‘zijn schrift’ het lijdend voorwerp.”

Daarna bespreekt u opdracht 1 op bladzijde 98 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. Bij elke zin stelt u de vraag:

“Wat + ‘gezegde’ + ‘onderwerp’?”

Concreet houdt dit in:

- zin 1 “Wat vertelt meester Hans?” (iets)
- zin 2 “Wat gebruikte iemand?” (een bijl)
- zin 3 “Wat vernielde hij?” (de deur)
- zin 4 “Wat stelt Tes?” (een vraag)
- zin 5 “Wat weet meester Hans?” (de naam)
- zin 6 “Wat pakt hij?” (een krijtje)
- zin 7 “Wat schrijft hij op?” (het woord)

U laat de zinnen van opdracht 1 op bladzijde 98 nog eens voorlezen en u vraagt bij elke zin het lijdend voorwerp langer te maken. Hierbij laat u steeds meerdere leerlingen een antwoord geven. De leerlingen kunnen soms voorbeelden in het verhaaltje vinden, maar ze mogen ook eigen antwoorden bedenken, waardoor het lijdend voorwerp helemaal veranderd wordt.

Bijvoorbeeld:

- zin 1: Meester Hans vertelt het verhaal/wat er gebeurd is.
 - zin 2: Iemand gebruikte een grote, scherpe bijl/een scherp voorwerp.
 - zin 3: Hij vernielde de deur van het schuurtje/een stuk van het fietsenhok.
- enzovoort.

U sluit dit onderdeel af met de constatering dat het lijdend voorwerp soms heel kort is (één of twee woorden), maar ook lang kan zijn.

U schrijft nu een zin in de voltooid tijd op het bord:

Haime heeft zijn vinger opgestoken.

Eerst worden het onderwerp (Haime) en het gezegde (heeft opgestoken) vastgesteld.

U vervolgt:

“We hebben net geleerd dat je het lijdend voorwerp kunt vinden met de vraag ‘Wat + gezegde + onderwerp?’. Laten we dat hier ook eens proberen: “Wat heeft opgestoken Haime?””

U stelt:

“Dat is geen goed Nederlands. De vraag moet natuurlijk luiden:
“Wat heeft Haime opgestoken?” En wat is het antwoord op die
vraag?” (zijn vinger)
“Dat is dus het lijdend voorwerp.”

Hetzelfde doet u met de volgende zinnen (waarbij u steeds de vraag goed laat formuleren):

- 1 Heeft de vandaal een briefje geschreven? (briefje)
- 2 Had iemand de bijl gevonden? (de bijl)
- 3 De buurtbewoners hadden geen geluid gehoord. (geen geluid)
- 4 Meneer heeft het moeilijke woord opgeschreven. (het moeilijke woord)

Vervolgens schrijft u de volgende zin op het bord en laat hiervan de zinsdelen noemen, behalve het onderstreepte gedeelte:

- 1 **Freddy moet een hand geven aan Tommy.** (onderwerp: Freddy; gezegde: moet geven; lijdend voorwerp: een hand)

U vertelt dat ‘aan Tommy’ een nieuw zinsdeel is. Het heet: meewerkend voorwerp. Het meewerkend voorwerp vertelt aan wie de hand gegeven wordt. Meestal staat er ‘aan’ voor, maar niet altijd.

U vraagt:

“Wie kan de zin zo veranderen dat er geen ‘aan’ meer in staat?”
(Freddy moet Tommy een hand geven)

U merkt op dat de volgorde van de woorden is veranderd. Zo behandelt u nog een zin en u schrijft op het bord:

- 2 **Helen vertelt alles aan haar moeder.** (onderwerp: Helen; gezegde: vertelt; lijdend voorwerp: alles; meewerkend voorwerp: aan haar moeder)

U zegt dat je in deze zin ‘aan’ kunt weglaten, net als bij de vorige zin. (Helen vertelt haar moeder alles)

Tenslotte schrijft u nog enkele zinnen op het bord. U laat de leerlingen het meewerkend voorwerp opzoeken en opnoemen. U schrijft op het bord:

- 3 **De meneer gaf hem een schouderklopje.**
- 4 **Helen reikt Tessa haar jas aan.**

(zin 3: 'hem' is meewerkend voorwerp. Door de zin te veranderen kan er 'aan' voor worden gezet: De meneer gaf een schouderklopje aan hem.

zin 4: Tessa is meewerkend voorwerp)

U herhaalt nog wat het meewerkend voorwerp is in een zin.

Indien nodig geeft u daarna een korte toelichting bij opdracht 2 en opdracht 3 op bladzijde 98 en 99 van het Taalleesboek. Daarna maken de leerlingen de opdrachten zelfstandig. U biedt hulp waar nodig is.

extra oefening

Taalleesboek 3, bladzijde 99 en 100

Afsluiting	5
-------------------	----------

U kiest enkele zinnen uit de opdrachten. De antwoorden worden gecontroleerd en besproken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek 3, bladzijde 98 t/m 100

1

<u>onderwerp</u>	<u>gezegde</u>	<u>lijdend voorwerp</u>
1 meester Hans	vertelt	iets)
2 iemand	gebruikte	een bijl
3 hij	vernielde	de deur
4 Tes	stelt	een vraag
5 meester Hans	weet	de naam
6 hij	pakt	een krijtje
7 hij	schrijft op	het woord

2

<u>onderwerp</u>	<u>gezegde</u>	<u>lijdend voorwerp</u>
1 de kinderen	hebben besproken	de gebeurtenis
2 grote jongens	hebben gedaan	dit
3 een paar mannen	hadden geplant	de boompjes
4 de politie	bekijkt	de schade
5 de meester	heeft opgebeld	de politie

3

bijvoorbeeld:

2 Hij vernielde de rand van de zandbak.

4 Hij begrijpt de vraag van Tim.

5 De politie probeert de vandalen te vinden.

6 De agent schudt zijn hoofd.

extra oefening, Taalleesboek 3, bladzijde 99 en 100

extra 4

1 alle mensen in de buurt	4 haar gebloemde gordijnen
2 vier grote jongens	5 een leuk spelprogramma
3 bijlen en ijzeren staven	6 geschreeuw en gejoel

extra 5

zinnen als:

- 1 De agent draagt een oude, zwarte leren tas.
- 2 De politie heeft de vier jongens, die de oude vrouw gezien hadden aangehouden.
- 3 De grote jongens zullen een behoorlijk zware straf krijgen.
- 4 De agent start de witte politieauto.

extraplus 6

zinnen als:

1 De grote jongens lopen het schoolplein op.	3 De bijl ligt tussen de struiken.
2 De kinderen haten de grote jongens.	4 Tim en Freek vinden de bijl.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen op *-air*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden waarin tussen twee opeenvolgende klinkers een /w/ of /j/ wordt gehoord, maar niet wordt geschreven.
- De leerlingen oefenen het schrijven van werkwoordsvormen.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden met *wr*.
- De leerlingen oefenen het schrijven van woorden die eindigen *-ice*.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 8, bladzijde 38 t/m 42
- Spellinghulp klas 6

Opmerking:

Lesdoel 1 en 2 zijn nieuw en komen gecombineerd aan bod in de instructie. De overige doelen worden herhaald in het Werkboek.

Start**5**

U speelt het spel 'Ra, ra wat is het?', maar in plaats van het geven van een omschrijving, beeldt u de woorden uit. U geeft als aanwijzing dat het allemaal beroepen zijn. U beeldt de volgende woorden uit: *conductrice*, *inspectrice*, *actrice*, *directrice*, *soldaat*. Als het woord geraden is, laat u het woord door één van de leerlingen op het bord schrijven. Bij het laatste woord *soldaat*, vertelt u dat er in het Nederlands ook een ander 'deftiger' woord voor *soldaat* bestaat en dat het erg lijkt op het woord in het Papiamento: *militair/militar*. Ook dit schrijft u op het bord.

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

De leerlingen nemen de lijst met woorden op *-air* op bladzijde 38 van het Werkboek voor zich. U leest deze woorden een aantal keren voor en laat vervolgens de leerlingen ze enkele keren hardop lezen. U zegt dat er nog wel meer woorden op *-air* zijn, maar dat die niet aangeboden worden omdat ze zo weinig vóórkomen. U laat met elk van de gelezen woorden een zin bedenken, waarin de betekenis van het woord duidelijk wordt.

U wijst ook nog op de drie woorden uit de Franse taal die net zo klinken maar anders geschreven worden: *expert*, *dessert* en *colbert*.

Stap 2

De leerlingen nemen de lijst met woorden van de categorie ‘*woorden met een niet geschreven /w/*’ op bladzijde 38 van het Werkboek voor zich. U leest ook deze woorden enkele keren hardop en laat ze vervolgens weer door de leerlingen hardop lezen. De leerlingen moeten ontdekken dat er (soms heel duidelijk, soms iets minder duidelijk) een /w/-klank gehoord wordt maar niet geschreven wordt. Ook hier geldt dat er meer van dergelijke woorden in onze taal vóórkomen. De frequentie is echter zo laag, dat we ze niet aanleren. Kennen de leerlingen de betekenissen van de woorden uit de lijst?

Stap 3

U herhaalt Stap 2 maar nu met ‘*woorden met een niet-geschreven /j/*’. Deze woorden zijn te vinden op bladzijde 38 van het Werkboek. Veel woorden die in deze lijst voorkomen, kennen de leerlingen al uit spellingscategorieën die eerder aan bod zijn geweest, zoals *creatief* (woorden met /k/=c) of *piano* (woorden met /ie/=i).

U vertelt dat de woordenlijsten ook terug te vinden zijn in de Spellinghulp.

De leerlingen maken de opdrachten 1 tot en met 7 in het Werkboek. Alle spellingscategorieën van dit thema worden hier herhaald.

Afsluiting**5**

U bespreekt met de leerlingen welke spellingscategorieën ze moeilijk/makkelijk vonden in dit thema.

Didactische tip

Woorden die misschien wat extra uitleg nodig hebben:

autoritair:	Je noemt iemand autoritair als hij of zij heel bazig is. Een autoritair mens wil anderen precies laten doen wat zij wil.
ordinair:	Ordinair betekent niet netjes. Een ordinaire mens gedraagt zich niet fatsoenlijk. Ordinaire kleuren, zijn felle, lelijke kleuren.
populair:	Populaire dingen zijn dingen die veel mensen leuk vinden en doen. Een populair persoon is iemand die door veel mensen leuk gevonden wordt, bijvoorbeeld een zanger.
egoïst:	Een egoïst denkt alleen maar aan zichzelf en nooit aan anderen.
oase:	Een oase is een groene plek in een woestijn. Er is water en er groeien planten.
ruïne:	Een ruïne is een gebouw dat kapot is gemaakt of in elkaar is gestort. Er is nog maar weinig van over.
financieel:	Financiële zaken hebben met geld te maken.
hygiëne:	Wie op hygiëne let, zorgt dat alles netjes en schoon is. Dat doet die persoon omdat hij of zij niet ziek wil worden door bacteriën.

jubileum:	Een jubileum is een feest. Er wordt bijvoorbeeld gevierd dat twee mensen al lang met elkaar getrouwd zijn, of dat iemand al lang ergens werkt.
kiosk:	Een kiosk is een klein winkeltje.
prieel:	Een prieel is een tuinhuisje om in te zitten.
viaduct:	Een viaduct is een brug over een weg. Het viaduct is zelf ook een weg, dus eigenlijk een weg over een weg.

Antwoorden

Werkboek 9, bladzijde 38 t/m 42

2

1 militair, 2 oase, 3 riool, 4 duel, 5 liniaal, 6 meubilair, 7 piano, 8 miljonair, 9 viaduct

3

1 Russische	6 olympische
2 actrice	7 automatische
3 directrice	8 Belgische
4 inspectrice	9 historische
5 conductrice	10 romantische

4

wraak, wrak, wrat, wreed, wrijven, wringen, wroeten

5

zelfverzonnen zinnen met de gegeven persoonsvormen

6

6.1

landen, vinden, vasthouden, antwoorden, raden, worden, afronden, melden, paardrijden, vermelden, vastbinden, uitscheiden, ophouden

Diagnostische toets

- Spelling
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden met *x* en *q*
 - het schrijven van leenwoorden uit de Engelse taal
 - het schrijven van woorden die eindigen op *heid*
 - het herkennen en schrijven van de persoonsvorm enkelvoud van *den*-werkwoorden
- Stellen
 - het schrijven van een verslag met behulp van gegevens uit een verhaal
- Taalbeschouwing
 - het kiezen van de juiste voorzetsels in bijwoordelijke bepalingen, in combinatie met bepaalde werkwoorden en in een aantal werkwoordelijke uitdrukkingen
- Leesbegrip
 - het onderscheiden van de hoofdzaken van de bijzaken door onderwerp, deelonderwerp en kernbegrippen te onderstrepen
- Woordenschat
 - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
 - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 76 en 77
- Toetsbladen 1 t/m 7

Vorbereiding

- rode, groene en blauwe kleurpotloden

Start**5**

U zegt:

“Vandaag gaan we toetsen maken over de verschillende onderdelen die jullie gehad hebben tijdens dit thema. Als jullie het Toetsboekje hebben gekregen, mogen jullie niet met elkaar praten en ook niet op elkaars blaadje kijken. Als je klaar bent met de toets, moet je het werk nog eens goed nakijken en daarna mag je iets voor jezelf gaan doen, bijvoorbeeld een boek lezen.”

Herhaling

- Spelling
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden met *x* en *q*
 - het schrijven van leenwoorden uit de Engelse taal
 - het schrijven van woorden die eindigen op *heid*
 - het herkennen en schrijven van de persoonsvorm enkelvoud van *den-*werkwoorden
- Stellen
 - het schrijven van een verslag met behulp van gegevens uit een verhaal
- Taalbeschouwing
 - het kiezen van de juiste voorzetsels in bijwoordelijke bepalingen, in combinatie met bepaalde werkwoorden en in een aantal werkwoordelijke uitdrukkingen
- Leesbegrip
 - het onderscheiden van de hoofdzaken van de bijzaken door onderwerp, deelonderwerp en kernbegrippen te onderstrepen
- Woordenschat
 - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
 - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen

Verdieping

- Een aantal doelen dat al bij de lessen aan de orde is gekomen.

Materiaal

Individueel

- Werkboek 9
 - Herhaling: bladzijde 43 t/m 48
 - Verdieping: bladzijde 49 t/m 55
- Spellinghulp

Klassikaal

Start**5**

U zegt:

“Wij gaan vandaag de onderdelen van de toets herhalen met een groep leerlingen die wat meer moeten oefenen in de verschillende onderdelen. Een andere groep leerlingen gaat zelfstandig verdiepingsopdrachten maken.”

Deze andere groep maakt de herhalings- en verdiepingsopdrachten.

Kern – Instructie**35**

U gaat aan het werk met de leerlingen die de herhalingsopdrachten gaan maken.

Spelling

U behandelt alle spellingscategorieën van dit thema nog eens kort aan de hand van de volgende zinnen:

De zanger vertelt expres niet de waarheid tijdens het interview.

Hij houdt zijn hobby geheim.

Hij vertelt niks over zijn aquarium en zijn geweldige vissen.

U stelt een vraag over de onderstreepte spellingscategorie en leest vervolgens samen de bijbehorende regel of woordlijst in de Spellinghulp.

expres – “Hoe weet je dat je hier de x moet schrijven, terwijl je /ks/ hoort?”
(Woorden met x zijn kijkweetwoorden, je moet uit je hoofd leren welke woorden je met x schrijft.)
U leest samen de woordenlijst op bladzijde 5 van de Spellinghulp.

waarheid – “Waarom schrijf je *waarheid* en niet *waarhijt*?”
(Hoor je /heit/ aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.)
U leest samen de regel op bladzijde 12 van de Spellinghulp. Laat de leerlingen meerdere woorden bedenken op *-heid*.

interview – “Wat voor soort woord is *interview*?”
(*Interview* is een leenwoord uit de Engelse taal. Dit zijn kijkweetwoorden, je moet uit je hoofd leren hoe je deze woorden schrijft.)
U leest samen de woordenlijst op bladzijde 6 van de Spellinghulp.

houdt – “Waarom schrijf je *houdt* hier met *dt*?”
(*Houden* is het hele werkwoord. Dit is een *den*-werkwoord. De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *dt* als er geen ik in de zin staat.)
U neemt samen de persoonsvorm-kaart nog een keer door op bladzijde 9 van de Spellinghulp.

aquarium - “Welke twee woorden schrijf je met een *q*?”
U leest samen de woordenlijst op bladzijde 6 van de Spellinghulp.

geweldige -

“Waarom schrijf je hier *geweldige* en niet *geweldigge*, want je hoort hier aan het einde van de klankgroep toch een korte klank en dat zou betekenen een dubbele medeklinker?”

(Je spreekt het uit als /*guwelduge*/, je spreekt hier de *e dus* uit als een /*u*/. Dit wordt ook wel ‘de stomme e’ genoemd. De verdubbelingsregel pas je alleen toe als je de letter uitspreekt zoals je de letter schrijft.)

De leerlingen maken opdracht 1 t/m 6 op bladzijde 41 t/m 43 van het Werkboek.

Stellen

U heeft het volgende op het bord geschreven:

verhaal

verslag

gebeurtenissen

gevoelens van de persoon

gesproken taal (aanhalingstekens)

hoeft niet waar te zijn

U zegt:

“In een verhaal spelen gebeurtenissen een belangrijke rol (aanwijzen). Er moet iets spannend of leuks gebeuren. In een verhaal wordt duidelijk hoe de personen zich voelen (aanwijzen) en er is vaak veel gesproken taal (aanwijzen). Bovendien hoeft een verhaal niet waar te zijn (aanwijzen). Maar hoe zit dat met een verslag?”

U stelt samen met de leerlingen vast dat bij een verslag wél alles waar moet zijn. Een verslag komt immers bijvoorbeeld in de krant te staan.

U vult het bordschema als volgt aan:

verhaal

verslag

gebeurtenissen

gebeurtenissen in de goede volgorde

gevoelens van de personen

gesproken taal (aanhalingstekens)

hoeft niet waar te zijn

moet waar zijn

U zegt:

“We gaan vandaag dus nog een keer oefenen in het schrijven van een verslag met behulp van gegevens uit een verhaal.”

U leest met samen met de leerlingen het verhaal op bladzijde 44 van het Werkboek en u vraagt:

- “Waarom is dit geen verslag?” (Er staan gevoelens van personen in, er staat gesproken taal in, de gebeurtenissen staan niet in de goede volgorde.)
- “Wat is de goede volgorde van het verhaal?” (3-2-1)

U laat een leerling het verhaal in de goede volgorde nog een keer voorlezen en u zegt:

“Je schrijft straks eerst op een kladblaadje het verhaal nog een keer op zonder de gesproken taal, zonder de gevoelens van personen en in de goede volgorde. Dan heb je de gegevens die je nodig hebt voor het verslag. Daarna probeer je nog wat zinnen samen te voegen of in te korten.”

De leerlingen maken de opdracht op bladzijde 45 van het Werkboek zelfstandig. Waar nodig biedt u individuele hulp.

Taalbeschouwing

U hebt op het bord geschreven:

De jongen legde het mes ... de tafel.

Ik vertrouw erop dat hij me helpt. Ik reken ... hem.

U zegt:

“We gaan nog een keer werken met voorzetsels en vooral voorzetsels die altijd vast bij een werkwoord horen. Wie weet nog wat voorzetsels zijn?”

U laat eventueel achter in het Taalleesboek in de Tes en Tim-lijst opzoeken wat er bij ‘voorzetsels’ staat. Dan zegt u:

“Kijk eens naar de eerste zin op het bord. Welk voorzetsel kan daar ingevuld worden?”

U laat een aantal leerlingen reageren en stelt vast dat er verschillende voorzetsels ingevuld kunnen worden. (op, onder, naast, bij)

U zegt:

“Kijk nu eens naar de tweede zin. Daar kan echt maar één voorzetsel ingevuld worden.”

U vraagt welk voorzetsel hier ingevuld moet worden. (op)

U laat een leerling het voorzetsel op het bord invullen.

Hetzelfde doet u met de volgende zinnen:

- 1 **We moeten afstand doen ... onze oude auto.** (van)
- 2 **Hij beklagde zich ... de vernielingen.** (over)
- 3 **Vooraf het ontbreken ... de politie was heel verontrustend.** (van)
- 4 **De rechter richtte zich ... de daders.** (tot)
- 5 **Het beantwoorden ... de brief duurde bijna een week.** (van)

Afsluitend laat u de leerlingen een zin bedenken bij de volgende werkwoorden:

meenemen van
dwingen tot
bekendmaken van

De leerlingen maken de opdracht op bladzijde 46 van het Werkboek zelfstandig. Waar nodig biedt u individuele hulp.

Leesbegrip

U zegt:

“Jullie gaan straks een weettekst lezen en proberen om van die weettekst het onderwerp, de deelonderwerpen en de kernbegrippen te vinden. We hebben bij het oefenen met Leeswijzer 3 al gemerkt dat het bij een weettekst makkelijk kan zijn als je vooraf een aantal dingen weet.”

U laat de leerlingen Leeswijzer 3 voor zich nemen en u zegt:

“Ik heb al gezegd dat jullie straks te maken krijgen met een weettekst. Wat moet ik in dat geval met de Leeswijzer doen?”
(omdraaien en de vragen bij 5.7 beantwoorden)

De leerlingen nemen de opdracht op bladzijde 47 van het Werkboek voor zich. U bespreekt nu de vijf vragen die bij 1 ‘Vooraf’ op de Leeswijzer staan en geeft steeds een paar leerlingen de gelegenheid te antwoorden:

- 1 De tekst gaat waarschijnlijk over wat je tegen vandalisme kunt doen.
- 2 Ik weet al dat vandalisme vaak voortkomt uit verveling.
- 3 De tekst heeft drie alinea’s.

Bij vraag 4 laat u de leerlingen de eerste alinea lezen, het begin van de tweede alinea en de derde alinea.

Bij vraag 5 heeft de schrijver zich waarschijnlijk de volgende vragen gesteld:

- eerste alinea: wat kun je doen als je ziet dat er vandalisme wordt gepleegd?
- tweede alinea: hoe worden winkels beveiligd?
- derde alinea: hoe kun je ervoor zorgen dat jongeren zich niet vervelen?

Vervolgens leest u de hele tekst voor, terwijl de leerlingen meelesen. Daarna vraagt u of er moeilijke gedeelten zijn of moeilijke woorden. Indien nodig geeft u daarover uitleg.

Afsluitend benadrukt u nog eens het verband tussen 'de vragen van de schrijver' en 'het onderwerp en deelonderwerpen van de tekst'.

Daarna maken de leerlingen de opdracht op bladzijde 48 van het Werkboek zelfstandig. Waar nodig biedt u individuele hulp.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U controleert en bespreekt de antwoorden.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek bladzijde 43 t/m 55

Herhaling, bladzijde 43 t/m 48

1.2

een verslag van de gebeurtenissen in de goede volgorde. bijvoorbeeld: Twee jongens hebben een band lek gestoken. Ze worden betrap door twee leerkrachten. De ene leerkracht waarschuwt de politie. Een wijkagent wordt ingelicht en fietst erheen.

2

1 naar	6 op
2 van	7 over
3 aan	8 aan
4 van	9 op
5 in	10 voor

3.1

maatregelen tegen vandalisme

3.2

Deelonderwerpen

1 *sociale controle*

2 *beveiligen*

3 *leuke dingen organiseren*

kernbegrippen

iets zeggen

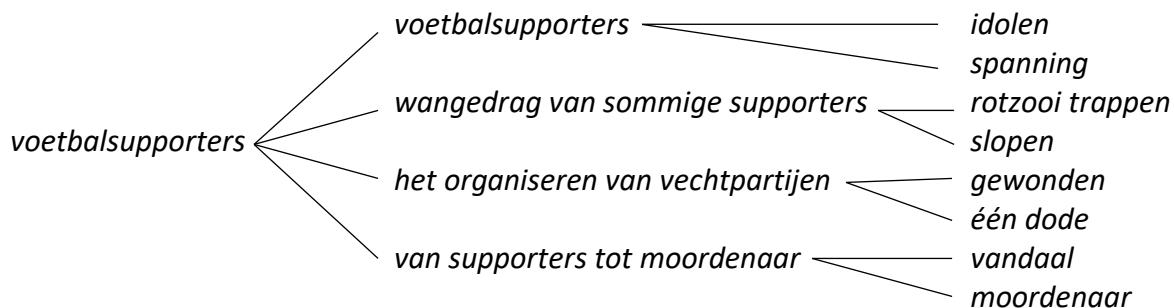
de politie bellen

winkelcentra

nachthekken

disco

filmavond

Verdieping, bladzijde 49 t/m 55**4.1****4.2**

eigen samenvatting, waarin het onderwerp, de deelonderwerpen en een aantal kernbegrippen zijn opgenomen.

5.2

de verbeterde brief, verdeeld in alinea's, met meer beschrijvingen en volgens de conventies van de 'familiebrief'

6.2

een verslag van de gebeurtenissen in de goede volgorde, bijvoorbeeld: Twee jongens bekogelen de ME met stenen, waarna ook anderen beginnen mee te doen. De ME vraagt om versterking. Er arriveert een waterkanon, dat de twee jongens omver spuit. Als zij vluchten, gaat ook de rest ervandoor.

Lesinhoud

- De leerlingen gebruiken themawoorden in een interview en in een verslag.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 3, bladzijde 104 t/m 106

Opmerking

Optie 1:

U kunt ervoor kiezen om voor de thema-afsluiting een wijkagent of een winkelier uit te nodigen om de leerlingen te laten vertellen over hun ervaringen met vandalisme. U gebruikt een deel van deze les om samen met de leerlingen vragen te bedenken. Vervolgens spreekt u af met de wijkagent of een winkelier en maakt afspraken over vorm, inhoud en tijdstip van de les.

Optie 2:

De andere mogelijkheid is het laten interviewen door de leerlingen, van verschillende mensen over het themaonderwerp.

Deze mogelijkheid wordt hieronder verder uitgewerkt.

U verdeelt de les in drie onderdelen:

- 1 vragen bedenken op school;
- 2 interviewen buiten school, buiten schooltijd;
- 3 verslag voorbereiden en uitbrengen aan de groep. Een korte nabespreking.

Start**5**

U vraagt:

“Wie van jullie heeft ooit een interview afgenomen of heeft eens een interview gezien of naar geluisterd?”

U laat de leerlingen reageren en u houdt een kort gesprek over deze reacties.

Daarna vraagt u:

“Waar ging dat interview over? Wie hadden ze geïnterviewd?”

U reageert op de antwoorden van de leerlingen. Vervolgens zegt u:

“Om het thema af te sluiten gaan jullie interviews afnemen. Eerst bedenken we vragen en oefenen we in de klas. Later gaan jullie interviewen en brengen verslag uit in de groep.”

Kern – Instructie**35**

U vraagt de leerlingen bladzijde 104 van het Taalleesboek voor zich te nemen. Samen neemt u opdracht 1 en 2 door.

Bij opdracht 1 praat u even kort over wat een interview is. (Door middel van een interview kun je bijvoorbeeld te weten komen welke meningen mensen hebben over een bepaald onderwerp.)

U verdeelt de groep in tweetallen en laat hen vragen over vandalisme bedenken en opschrijven. U controleert of er correcte en gerichte vragen worden opgesteld.

U oefent kort hoe het interview afgenomen kan worden. Daarbij kunt u enkele leerlingen voor de klas laten uitspelen hoe een interview verloopt. Daarbij let u op het noteren van de antwoorden en ook op het gedrag van de vragensteller.

U spreekt af binnen welk tijdsbestek de interviews afgenomen moeten worden en wanneer er verslag van moet worden gedaan in de klas.

U laat het verslag per tweetal uitwerken en geeft aan dat de leerlingen daarbij zoveel mogelijk woorden uit het thema moeten gebruiken.

Wellicht kunt u sommige leerlingen extra helpen door tijdens het maken van het verslag themawoorden te ‘souffleren’.

De leerlingen doen verslag aan de hele groep en u bespreekt steeds elk verslag. U kunt dit doen door middel van de volgende vragen:

- Is er correct verteld?
- Kwamen de aandachtspunten over bijvoorbeeld oorzaken, gevolgen, geleden schade, straffen, enzovoort goed naar voren?
- Zijn er nog nieuwe woorden gebruikt die in het thema niet aan de orde zijn gekomen? (Wanneer dit het geval is, schrijft u deze woorden op het bord.)
- Zijn er naar aanleiding van de verslagen enkele algemene conclusies over vandalisme te trekken? Bevestigen deze conclusies wat in het thema aan bod kwam?

Afsluiting**5**

U laat de leerlingen vertellen hoe zij deze manier van thema-afsluiting hebben ervaren en u geeft ook uw mening hierover.

Bijlagen

- **Toetsbladen thema 9**
- **Controletoets dictee thema 9**
- **Alfabetische woordenlijst thema 9**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Thema 9

Verniel die spullen niet!

Controle toets thema 9

Alfabetische woordenlijst thema 9

Woordenlijst Thema 9

1. absolute macht, de
2. bestuurder, de
3. bluffen
4. branieschopper, de
5. bravoure, de
6. burger, de
7. dictator, de
8. gemeente, de
9. hooligan, de
10. in lichterlaaie staan
11. in vlammen opgaan
12. kicken op
13. Mobiele Eenheid de
14. niets ontzien
15. ontaarden
16. ontvlammen
17. opgefokt
18. regeren
19. rel, de
20. schichtig
21. sensatie, de
22. thuissituatie, de
23. toekomstperspectief, het
24. tot ergernis zijn
25. tot vreugde zijn
26. uitzichtloos
27. vandalisme, het
28. vastberaden

Spellinghulp

Woordenlijst**Woorden met /k/ = c**

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collecteren	contributie	locomotief
acteur	collectie	controle	macaroni
actie	collega	coupé	microfoon
actief	combinatie	couplet	microscop
activiteit	comité	creatief	musical
actrice	commandant	crème	narcose
advocaat	commentaar	crêpepapier	perfect
alcohol	commissaris	crisis	plastic
bacterie	commissie	cursus	postcode
bioscoop	competitie	dialect	product
cactus	compleet	dictee	project
cadeau	compliment	direct	reactie
cafe	componiste	directeur	reclame
cake	compost	directie	record
camera	computer	directrice	risico
camping	concentreren	disco	seconde
capuchon	concert	discotheek	speculaas
caravan	conciërge	discussie	succes
cavia	conclusie	economie	tractor
chocolade	concreet	effect	truc
circuit	concurrent	excursie	verticaal
circus	conducteur	excuus	viaduct
clown	conductrice	ijsc	
club	confetti	insect	
cola	contact	inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	circuit	feliciteren	procent
actrice	circus	feliciteren	proces
ambulance	cirkel	financieel	provincie
cel	citroen	inspectrice	recept
cent	concentreren	lucifer	speciaal
centimeter	concert	medicijn	specialist
centraal	conciërge	narcis	specialiteit
centrum	december	officier	
cijfer	elektriciteit	precies	

Woordenlijst**Woorden met /zj/ = g**

asperge	etage	horloge	passagier
bagage	etalage	lekkage	slijtage
centrifuge	garage	logé	spionage
conciërge	giraf	logeren	stage
energie	giraffe	manege	vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon	China	chocolade	machinist
champignon	Chinees	douche	marcheren
chauffeur	chip	douchen	parachute
chef	chips	lunch	rechercheur
chimpansee	chirurg	machine	

Woorden met /g/ = ch

ach	glimlachen	juichen	och
belachelijk	goochelaar	kachel	pech
chaos	goochelen	kuchen	pochen
chemisch	joch	lachen	techniek
echo	jochie	lichaam	toch
giechelen		noch	zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	chirurg	experiment	indiaan
activiteit	citroen	expositie	ingenieur
Afrika	combinatie	fabrikant	intelligent
alinea	comité	familie	januari
Amerika	competitie	februari	jubileum
aquarium	compliment	feliciteren	juni
artikel	confetti	figuur	justitie
aspirine	contributie	file	kampioen
autoritair	crisis	finale	kantine
bami	dia	financieel	kapitein
benzine	dialect	frituren	kievit
bibliotheek	diamant	giraf	kilo
bikini	dieet	giraffe	kiosk
biologie	diploma	giro	klarinet
bioscoop	direct	gitaar	klimaat
bizar	directeur		

Woordenlijst

cavia	directie	halvarine	krioelen
centimeter	directrice	horizon	kritiek
centrifuge	dirigent	hygiëne	lampion
champignon	dominee	idee	lawine
China	elektriciteit	idiot	limonade
Chinees	etiket	imiteren	liniaal
liter	officier	repetitie	studio
lucifer	olifant	riool	Suriname
macaroni	ordinair	risico	surprise
machine	organisatie	rivier	taxi
machinist	pagina	routine	televisie
margarine	pensioen	ruïne	titel
materiaal	periode	serieus	tosti
maximaal	piano	sigaar	tribune
medicijn	piloot	sigaret	triplex
meubilair	piste	sinaasappel	uniform
miauwen	pistool	sirene	verticaal
microfoon	podium	situatie	via
microscop	politie	ski	viaduct
militair	politiek	souvenir	video
minimum	positie	speciaal	videotheek
minister	positief	specialist	violist
ministerie	president	specialiteit	viool
minuut	prieel	spinazie	visite
muzikant	prima	spion	vitamine
nasi	privé	spionage	vitrage
niveau	radio	stadion	

Woorden met y

baby	hockey	playback	systeem
dynamo	hyena	pony	type
Egypte	hygiëne	pyjama	type
gameboy	hypnose	sorry	typisch
gymnastiek	jury	symbool	volleybal
gymzaal	mayonaise	sympathiek	yochurt
hobby	mysterie	synoniem	

Woordenlijst

Woorden met ei

aanreiken	eiland	leiden	scheidsrechter
aardbei	eind	leiding	sein
activiteit	eindelijk	marsepein	seizoen
afscheid	eisen	mei	specialiteit
allebei	elektriciteit	meid	steiger
allerlei	feit	meisje	steil
arbeider	fontein	omleiden	terrein
bedreigen	geheim	overeind	trein
begeleiden	geit	paleis	uitbreiden
beide	gewei	peil	vallei
bereid	hei	peinzen	veilig
bereiken	heide	plein	verscheidene
breien	heilig	pleister	verspreiden
dreigen	heimwee	porselein	voorbereiden
dweil	hoeveelheid	prei	vrijheid
ei	inleiding	refrein	wei
eigen	kapitein	reiger	weide
eigenaar	karwei	reis	weigeren
eigenlijk	keihard	reizen	weinig
eigenschap	keizer	reiziger	zei
eigenwijs	klei	Romein	zeil
eik	klein	scheiden	

Woorden met ij

aardrijkskunde	begrijpen	bijbel	blijken
altijd	belangrijk	bijl	blijven
andijvie	beschrijven	bijna	boerderij
azijn	bevrijden	bijten	brij
bakkerij	bevrijding	bijvoorbeeld	cijfer
batterij	bewijs	bladzijde	dijk
bedrijf	bij	blij	dikwijls
dozijn	lijden	rijk	uitwijken
drijven	lijf	rijm	verdwijnen
drukkerij	lijken	rijp	vergelijken
eigenwijs	lijm	rijst	verschijnen
fijn	lijn	schijf	verwijten
Frankrijk	lijst	schijnen	vijand
gelijk	lijster	schilderij	vijf

Woordenlijst

glijden	maaltijd	schrijven	vijver
gordijn	maatschappij	slijpen	vlakbij
grijzen	medelijden	slijtage	vrij
grijpen	medicijn	slijten	vrijdag
grijs	mij	slijterij	vrijheid
hij	mijn	smijten	waarschijnlijk
hijgen	nijdig	snijden	wedstrijd
hijzen	nijlpaard	spijker	wij
ijs	nijptang	spijt	wijd
ijsco	onbeschrijfelijk	stijf	wijfje
ijverig	onderwijs	stijgen	wijk
ijzel	ontbijt	stijl	wijn
ijzer	opzij	strijd	wijs
jij	padvinderij	strijkijzer	wijzen
kijken	Parijs	tamboerijn	wijzer
knijpen	partij	tapijt	woestijn
konijn	pijl	tegelijk	wrijven
kozijn	pijn	terwijl	zij
krijgen	pijp	tevoorschijn	zijde
krijzen	praktijk	tijd	zijn
krijt	prijs	tijdens	zwijgen
kwijt	ravijn	tijger	
leeftijd	rij	Turkije	
lekkernij	rijden	twifelen	

Woorden eindigend op ice

actrice	conductrice	directrice	inspectrice
---------	-------------	------------	-------------

Woorden met x

box	exemplaar	expres	saxofoon
claxon	experiment	extra	soundmix
ex-	expert	fax	taxi
examen	explosie	luxe	textiel
excursie	export	maximaal	triplex
excuus	expositie	mixer	

Woordenlijst

Woorden met th

apotheek	marathon	thema	thermostaat
bibliotheek	methode	theorie	thuis
discotheek	sympathiek	therapie	videotheek
enthousiast	theater	thermometer	
katholiek	thee	thermosfles	

Woorden met q

aquarium	quiz
----------	------

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker
caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video
cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst**Leenwoorden uit het Frans**

auteur	chauffeur	envelop	niveau
biscuit	circuit	etui	paraplu
blouse	conciërge	jus	portemonnee
bureau	detail	mayonaise	punaise
cadeau	diner	medaille	record
champignon	douche	milieu	toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant
augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snauwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	
douane	journaal	routine	

Woordenlijst

Woorden op air

autoritair	militair	ordinair	populair
meubilair	miljonair		

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel	egoïst	januari	ruïne
duet	eventueel	kanoën	situatie
duo	februari	oase	

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea	jubileum	piano	spion
biologie	kampioen	podium	spionage
bioloog	kiosk	prieeel	stadion
bioscoop	krioelen	radio	studio
creatief	lampion	reactie	theater
duo	liniaal	reageren	theorie
financieel	materiaal	riool	via
hyena	miauwen	serieus	viaduct
hygiëne	museum	speciaal	videotheek
idiot	pensioen	specialist	violist
indiaan	periode	specialiteit	viool
ingenieur			

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk	burgemeester	onnozel	vanmiddag
afval	datum	ontdekken	vanmorgen
applaus	kostbaar	postzegel	verrassing
beantwoorden	onmiddellijk	sieraad	
bijzonder	onmogelijk	stiekem	

Woorden met f

afschuwelijk	gefeliciteerd	oefenen	tafel
afval	grafiek	onbeschrijfelijk	telefoon
alfabet	informatie	perfect	twijfelen
begrafenis	koffie	plafond	uniform
fotograferen	luifel	professor	wafel

Woordenlijst**Woorden met s**

asiel	resultaat	ruisen	vreselijk
bliksem	ritselen		

Woorden met z

aarzelen	gymzaal	ontzettend	roze
azijn	horizon	oorzaak	stofzuiger
bazaar	jazeker	opzetten	suizen
bijzonder	kozijn	opzoeken	verzamelen
bizar	langzaam	peinzen	zichzelf
duizelig	mezelf	plezier	(tot) ziens
duizend	muziek	postzegel	
gezond	muzikant	puzzel	
grijzen	onnozel	reiziger	

Regels om te onthouden**1 Woorden met d of t**

- Als de eindklank van een woord (als het een persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een *d*.

hond – honden

let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, en *gelegd*, *zegt* en *gezegd*, *vlagt* en *gevlagd*.

lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.
school

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekenklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij juichen, giechelen, goochem en goochelen.
plaagt – zwoegt

5 ng of nk

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.
bedenken

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (verenkelingsregel)
molen

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).
kikker

Regels om te onthouden

7 f wordt ff of v en s wordt ss of z

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.
straf – straffen, huismus – huismussen

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verenkelingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.
stokdoof – stokdove, kaas – kazen

8 /u/-klank

- Als je een /u/ hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een /u/ hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.
vroeger – geluk

9 ij en lijk

- Als je /luk/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij geluk.
makkelijk

- Als je /ug/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.
aardig

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort /ir/, /or/ of /ur/, maar je schrijft *eer, oor* of *eur*.
speer – koor – deur

11 aai, ooi en oei

- Je hoort /aaj/, /ooj/ en /oej/, maar je schrijft *aai, ooi* en *oei*.
zwaaien – mooi – bloei

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.
ruw – nieuw – leeuw – pauw – bouwen

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord /tsie/, dan schrijf je *tie*.
politie
- Hoor je aan het einde van een woord /sie/ en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.
actie

14 heid

- Hoor je /heit/ aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.
gladheid

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.

lentetijd – kwaliteit

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*. Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals vies – vieze en precies – precieze, omdat je een */z/* hoort in plaats van een */s/*.

praktisch

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.

ijs – vrij

- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.

spre – ken

- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)

wer – ken, straf – fen

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.

zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.

aai – en, roei – en, gooi – en

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.

ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.

tent – je

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op *–en* is:

boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op *–en* eindigt

keukentrap

Regels om te onthouden

je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;
tarwebrood
-

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;
groentesoep
-

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;
rodekool – spinnewiel
-

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft
apetrots
-

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.
zonnestraal – Koninginnedag
-

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-s als:

- het eerste deel niet op een *s* eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een /*s*/ hoort.
bakkerswinkel
-
-

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een *s* eindigt en het tweede deel ermee begint;
huisspin
-

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.

dorpsstraat – dorpsplein – dorpsraad

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

- aardrijkskundige namen;

Noord-Brabant

- samenstellingen met losse letters of cijfers;

cd-hoesje, 12-jarige

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.

ex-man, oud-minister

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken

tweeëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zjn;
De zon schijnt het hele jaar door.
- in de indirecte rede;
Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'
- bij eigen namen;
Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba
- bij aardrijkskundige namen;
Aruba, Nederland, Australië
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten;
Kerstmis, Papiamento, Limburgs
- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven;
het Rode Kruis, Wema
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften;
Coca-Cola, Amigoe
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke.
Kerkstraat

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep.
knieën, ruïne, zeeën
-
-

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden.
na-apen, zee-egel, tweeëntwintig

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een *s* wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer
-
-

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een */t/* klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had, deed, stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
 - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
 - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
 - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.
skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb gskateboard
Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op *e* eindigt.
gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden

25 meervouden

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.
agenda's, risico's, baby's
-
-

- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekenklank, dan komt de *s* er in het meervoud aan vast.
dominees, tralies, bureaus, logés, tantes
-
-

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.
viezeriken – luiwammesen
-
-

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.
mama – mammaatje, stro – strootje
-
-

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als */ie/*) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.
- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.
ketting – kettinkje, kring – kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

